

10

การสร้างชุมชนมุสลิมที่เข้มแข็งภายใต้รัฐที่ไม่ใช่อิสลาม: มองผ่านประวัติศาสตร์การก่อตั้งชุมชนมุสลิม ภายใต้ราชวงศ์หยวน

Building Strong Muslim Communities in Non-Islamic States:
Consider the History of the Establishment of the Muslim Community
under the Yuan Dynasty.

ธนโชติ ประหยัดทรัพย์

Thanachot Prahyadsap

นิสิตปริญญาเอก (สาขาอิสลามศึกษาและมุสลิมศึกษา)

คณะวิทยาการอิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

Doctoral Student (Islamic and Muslim Studies)

Faculty of Islamic Sciences, Prince of Songkla University, Pattani Campus.

อับดุลรอนิง สือแต

Abdulroning Suetair

อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์

คณะวิทยาการอิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

Assistant Professor Ph.D. (Middle East Studies),

Lecture Faculty of Islamic Sciences, Prince of Songkhla University, Pattani Campus.

ได้รับ 17 มกราคม 2566

แก้ไข 21 กรกฎาคม 2566

อนุมัติให้ตีพิมพ์ 27 กรกฎาคม 2566

บทคัดย่อ

ชุมชนมุสลิมในจีน ก่อตั้งมาตั้งแต่ช่วงศตวรรษที่ 8 และเป็นชุมชนมุสลิมที่ประสบความสำเร็จในการดำรงอยู่ภายใต้รัฐที่ไม่ใช่อิสลาม พวกเขาถือเป็นมุสลิมกลุ่มแรกที่ต้องมีการปรับตัวกับวัฒนธรรมจีน ซึ่งชุมชนมุสลิมในแต่ละช่วงเวลาตั้งแต่ราชวงศ์ถัง ราชวงศ์ซ่ง กระทั่งราชวงศ์หยวน ต่างได้รับการปฏิบัติและบทบาทที่แตกต่างกัน บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์การก่อตั้งชุมชนมุสลิมในจีนตั้งแต่ราชวงศ์ถัง ราชวงศ์ซ่ง และจะมุ่งเน้นการศึกษาไปในช่วงราชวงศ์หยวน

ผลการศึกษาพบว่า การก่อตั้งชุมชนมุสลิมที่มีประสิทธิภาพในจีนประกอบด้วย 3 ด้าน นั่นคือด้านความเชื่อ ที่ชุมชนมุสลิมมุ่งเน้นด้านจิตวิญญาณ การปฏิสัมพันธ์ร่วมกันกับชาวพื้นเมือง และกลุ่มราชทายาทมองโกล แม้จะพิชิตดินแดนของมุสลิม แต่พวกเขาก็ให้เสรีภาพในการนับถือศาสนา ส่วนด้านสังคม ชุมชนมุสลิมประกอบขึ้นด้วยกับ 3 ชชาติพันธุ์ที่มาจาก กลุ่มทหาร กลุ่มพ่อค้า และกลุ่มนักวิชาการที่เข้ามาเป็นกลุ่มที่ขับเคลื่อนชุมชนมุสลิม และสุดท้ายคือด้านการเมืองที่โลกมุสลิมตั้งแต่ศตวรรษที่ 10 เป็นต้นมาไร้ซึ่งเอกภาพและเสถียรภาพจนเกิดความขัดแย้งที่รุนแรง และสงครามกลางเมือง นำไปสู่ความอ่อนแอและการอพยพของกลุ่มมุสลิม อย่างไรก็ตามการที่กลุ่มราชทายาทของเจงกิสข่านเข้ารับอิสลามและส่งเสริมให้กลุ่มมุสลิมเข้าไปมีบทบาททางการเมือง จึงถือเป็นกระบวนการที่สำคัญในการทำให้ชุมชนมุสลิมในจีนเติบโตอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: ชุมชนมุสลิม จีน มองโกล การเมือง

Abstract

The Muslim community in China dates back to the 8th century, and it has been successful in existence under a non-Islamic state. They are considered the first Muslims to adapt to Chinese culture. The Muslim community in each period from the Tang Dynasty, Song Dynasty, until the Yuan Dynasty. They are treated differently and have different roles. This article aims to study the history of the establishment of Muslim communities in China from the Tang and Song dynasties and will focus on the Yuan dynasty.

The study found that: The establishment of an effective Muslim community in China consists of three aspects. Faith, The Muslim community focuses on spirituality, Interaction with the natives and the Mongol heir Even though they conquer Muslim lands, they gave them freedom of religion. Social, The Muslim community is rooted in three ethnic Muslims from the military, merchants, and scholars who have come to be the driving forces of the Muslim community. Politically, the Muslim world since the 10th century onwards has lost unity and stability until violent conflicts arose, and civil war. This led to the weakness and migration of Muslim groups. However, the heir of Genghis Khan converted to Islam and encouraged Muslim groups to play a political role. This is an important step in making the Muslim community in China grow rapidly and efficiently.

Keyword: Muslim community, China, Mongol, Politics.

บทนำ

โลกมุสลิมและจีนเริ่มต้นปฏิสัมพันธ์ในศตวรรษที่ 8 เนื่องจากการแผ่ขยายดินแดนของอาณาจักรมุสลิมมาสู่เอเชียใต้และเอเชียกลาง ซึ่งเป็นช่วงเวลาเดียวกันกับที่ราชวงศ์ถัง (Tang 唐 618-907) มีอิทธิพลเหนือพื้นที่ตั้งแต่จีน ชินเจียง กระทั่งมาถึงเอเชียกลาง ทำให้กลุ่มพ่อค้ามุสลิมได้เดินทางมาทำการค้าขายตามเส้นทางสายไหมที่ทอดยาวมาจนถึงจีน และได้มีกลุ่มพ่อค้าบางส่วนได้ตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่ภายใต้การปกครองของราชวงศ์ถัง

การก่อตัวขึ้นของมองโกลมหาอำนาจขนาดใหญ่ในเอเชียกลาง ช่วงศตวรรษที่ 13 ได้เปลี่ยนแปลงสภาพชุมชนมุสลิมในเอเชียกลางจากที่เคยมีผู้ปกครองเป็นราชวงศ์มุสลิม กลายมาตกอยู่ในสภาพที่ต้องอยู่ภายใต้การปกครองของผู้ที่ไม่ได้นับถือศาสนาเดียวกับตน ซึ่งถือเป็นปรากฏการณ์ครั้งแรกที่ชุมชนมุสลิมต้องถูกบังคับใช้กฎหมายอื่นจากกฎหมายอิสลาม กระทั่งท่านอิบนุ ตัยมียะฮ์ (Ibn Taymiyyah 1263-1328) ต้องลุกขึ้นมาต่อต้านอำนาจของอาณาจักรมองโกลที่กำลังเข้ามาในเลอแวนต์ (Levant) และใช้การต่อสู้ครั้งนี้ว่า “การญิฮาด” เพื่ออารังไว้ซึ่งการได้อยู่ภายใต้การปกครองของมุสลิม ซึ่งในปัจจุบันก็ยังคงมุสลิมบางกลุ่มที่พยายามนำหลักฐานข้างต้นของท่านอิบนุตัยมียะฮ์มาสนับสนุนในการจลาจลหรือปฏิเสธการตกอยู่ภายใต้การปกครองของคนที่ไม่ใช่มุสลิม¹

แต่ในขณะเดียวกัน มุสลิมในพื้นที่เอเชียกลาง ภายหลังจากที่อาณาจักรเคาะวาริซมีย์ ล่มสลาย พวกเขาถูกบังคับให้มาเริ่มต้นชีวิตใหม่ในจีน โดยเฉพาะในพื้นที่มณฑลยูนนานที่เปิดโอกาสให้มุสลิมได้มีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งทำให้เกิดการยับยั้งสถานะทางสังคมของกลุ่มมุสลิมที่ถูกเรียกว่า “หุยหุย” (Hui-Hui 回回) พวกเขาแสดงให้เห็นถึงการพัฒนาเมืองให้เจริญรุ่งเรือง ดึงดูดกลุ่มมุสลิมในเอเชียกลางเข้ามาตั้งถิ่นฐาน และพัฒนาชุมชนมุสลิมให้มีประสิทธิภาพ โดยปราศจากความรุนแรง และที่สำคัญถือเป็นสถานที่แห่งแรกที่ชุมชนมุสลิมไม่มีชาวอาหรับ เป็นกลไกในการสร้างชุมชนมุสลิม ดังนั้นประวัติศาสตร์การก่อตั้งชุมชนมุสลิมในจีน ถือเป็นประวัติศาสตร์ที่ควรค่าแก่การศึกษาและนำมาประยุกต์ใช้ในปัจจุบันที่มุสลิมส่วนใหญ่ กลายเป็นชนกลุ่มน้อยอยู่ในรัฐต่างๆ ได้ตระหนักถึงการสร้างชุมชนมุสลิมให้มีประสิทธิภาพ ลดการใช้ความรุนแรงและการก่อการร้ายที่นำไปสู่ความสูญเสีย

¹Alfina H. and Hamdan M. (2022, December). The Misinterpretation of Ibn Taymiyyah's Mardin Fatwa by the Modern Jihadist. Fikrah: Jurnal Ilmu Aqidah dan Studi Keagamaan. 10 (2): 315–328.

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้เขียนจะเริ่มศึกษาถึงประวัติศาสตร์การก่อตั้งชุมชนมุสลิมในจีนตั้งแต่ราชวงศ์ถัง ราชวงศ์ซ่ง และจะมุ่งเน้นการนำเสนอในช่วงราชวงศ์หยวน โดยมีคำถามว่าชุมชนมุสลิมในจีนสามารถเติบโตอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพได้อย่างไร ทั้งที่ชาวอาหรับไม่ได้เป็นกลุ่มที่ซบเซาเหมือนอิสลามดังเช่นในอดีต และพวกเขาใช้กระบวนการที่ปราศจากความรุนแรงในการสร้างชุมชนมุสลิมขณะที่อยู่ภายใต้การปกครองของจีนโดยเฉพาะในช่วงของราชวงศ์หยวนซึ่งใช้วิธีวิจัยทางประวัติศาสตร์เน้นการศึกษาจากเอกสารภาษาอาหรับและเอกสารภาษาจีนเป็นหลักเพื่อให้ได้ข้อมูลจากมุมมองของนักวิชาการอิสลามและนักวิชาการจีนเป็นสำคัญ และใช้เอกสารชั้นรอง เช่น บทความภาษาอังกฤษ มาช่วยเสริมบางประเด็น ส่วนในการนำเสนอแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนแรกคือ ชุมชนมุสลิมในช่วงราชวงศ์ถัง ส่วนที่สองชุมชนมุสลิมในราชวงศ์ซ่ง เพื่อสร้างความเข้าใจเบื้องต้นในการปฏิสัมพันธ์ระหว่างโลกมุสลิมกับจีน และส่วนที่สาม ชุมชนมุสลิมในราชวงศ์หยวน ซึ่งเป็นประเด็นหลักในบทความฉบับนี้

1. ชุมชนมุสลิมในช่วงราชวงศ์ถัง (Tang 唐 618–907)

การติดต่อระหว่างคาบสมุทรอาหรับกับจีนเริ่มต้นตั้งแต่ค.ศ. 97 รัชสมัยของราชวงศ์ฮั่น (Han dynasty 漢朝 202 BC-9 AD; 25-220 AD) ที่ได้แต่งตั้งกาน หยิง (Gan Ying 甘英) เพื่อสำรวจจักรวรรดิโรมัน ซึ่งในระหว่างทางเขาได้แวะสำรวจเมือง Tiaozi 条支 ที่หมายถึงเมโสโปเตเมีย¹ อย่างไรก็ตามการปฏิสัมพันธ์อย่างเป็นทางการครั้งแรกเกิดขึ้นใน ค.ศ. 651 รัชสมัยของเคาะลีฟะฮ์ หรือองค์กาหลิบอุษมาน อิบน์ อัฟฟาน (Uthman ibn Affan عثمان بن عفان 644-656)² สอดคล้องกับเอกสารจีน Tongdian, 通典 ที่เขียนขึ้นในศตวรรษที่ 8 โดย Du You 杜佑 (735-812)

大食，大唐永徽中遣使朝貢...云：其國在波斯之西...有國以來，三十四年矣。王已死，次傳第一摩首者，今王即是第三。

พวกตาซี Thazy (หมายถึงชาวอาหรับ) ได้ส่งทูตไปเจริญสัมพันธไมตรี ในช่วงรัชสมัยของจักรพรรดิ Tang Yonghui (650-655) โดย (ทูต) กล่าวว่า อาณาจักรของพวกเราอยู่ทางตะวันตกไปทางเปอร์เซีย อาณาจักรของพวกเราก่อตั้งมา 34 ปี พระมหากษัตริย์ผู้ก่อตั้งอาณาจักรสิ้นพระชนม์แล้ว และได้ถ่ายโอนอำนาจไปยังผู้ปกครองคนแรก ในขณะนี้พวกเราอยู่ในยุคสมัยผู้ปกครองคนที่สาม³

¹Bai Shouyi. (1983). *Zhongguo Yisilanjian shi cunqao* 中國伊斯蘭史存稿. p. 2.

²Yunus Abdullah. (2016, June). The Role of The Islamic Scholars in Encountering The Challenges Among The Muslims In China (دور علماء الإسلام في مواجهة التحديات بين المسلمين في الصين). *Journal of Islam in Asia*. 13(1): 83-116.

³Qing Chen. (2015). *Mosques of the Maritime Muslim Community of China*. p. 21.

ทั้งนี้ข้อความข้างสอดคล้องในประวัติศาสตร์การเมืองของอิสลามที่นับยุคสมัยของท่านศาสนทูตมุฮัมมัดแยกออกจากกลุ่มผู้ปกครองที่เรียกว่าเคาะลีฟะฮ์ หรือกาหลิบทั้ง 4 ท่าน โดยที่ไม่ได้ใช้วิธีการนับต่อเนื่องว่าองค์เคาะลีฟะฮ์อับบักร์ อัศซิดดีก (Abu Bakr as-Siddiq أبو بكر 632-634) เป็นผู้ปกครองคนที่สอง แต่จะเริ่มเป็นผู้ปกครองคนแรก เพื่อเป็นการเทิดทูนเกียรติยศของท่านศาสนทูตมุฮัมมัด ดังนั้นผู้ปกครองคนที่สามในข้อความข้างต้นคือ องค์เคาะลีฟะฮ์อูษมาน อิบน์ อัฟฟาน

ต่อมาความสัมพันธ์ระหว่างโลกมุสลิมก็ได้พัฒนาขึ้นโดยเฉพาะช่วงราชวงศ์ถึงกับราชวงศ์อุมัยยะฮ์ (Umayyad Caliphate اَلْخِلَافَةُ اَلْاُمَوِيَّة 661-750) มาจนถึงราชวงศ์อับบาซียะฮ์ (Abbasid Caliphate اَلْخِلَافَةُ اَلْعَبَّاسِيَّة 661-750) ที่ทั้งสองอาณาจักรถือเป็นมหาอำนาจของโลกในขณะนั้น โดยมีการปฏิสัมพันธ์ผ่านทางบกคือ เส้นทางสายไหม (Silk Route) และเส้นทางสายไหมทางทะเล (Maritime Silk Route) ที่เชื่อมต่อกับอ่าวเปอร์เซียและมหาสมุทรอินเดีย¹ แต่อย่างไรก็ตามใน ค.ศ. 751 ราชวงศ์ถังและราชวงศ์อับบาซียะฮ์ได้เกิดข้อพิพาทจนนำไปสู่สงครามที่แม่น้ำทาลาส (The Battle of Talas معركة نهر طلاس) ซึ่งจบลงด้วยความพ่ายแพ้ของราชวงศ์ถัง ทั้งนี้ความพ่ายแพ้ในครั้งนี้ส่งผลกระทบให้เป็นจุดสิ้นสุดของการขยายตัวไปยังตะวันตกของราชวงศ์ถัง และการขยายตัวทางเศรษฐกิจของราชวงศ์อับบาซียะฮ์มายังตะวันออกก็จบลงหลังสงครามนี้ด้วยเช่นกัน แต่ราชวงศ์อับบาซียะฮ์สามารถบรรลุเป้าหมายในการควบคุมเอเชียกลางที่ถือเป็นภูมิภาคที่เป็นประโยชน์ในทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้ยังได้เคลียศึกของจีนที่มีแนวคิดเรื่องการผลิตกระดาษมาช่วยพัฒนาศักยภาพอาณาจักร² และเคลียศึกที่เป็นนักวิชาการของจีน เช่น ดู ฮวน (Du Huan 杜環) โดยเขาใช้เวลาอยู่ที่นครคูฟา 12 ปี ทั้งนี้เมื่อเขากลับไปยังจีนในค.ศ. 761 เขาได้เขียนหนังสือ Jing xing ji 經行記 เพื่อบันทึกประสบการณ์ในการใช้ชีวิตอยู่ในสังคมมุสลิมอับบาซียะฮ์ ตัวอย่างเช่น

[大食] 女子出門，必擁蔽其面。無問貴賤，一日五時禮天...又有禮堂，容數萬人。每七日，王出禮拜，登高座，為眾說法...

(อาหรับ) สตรีของพวกเขาต้องปิดหน้าเมื่อออกไปข้างนอกบ้าน. ไม่ว่าจะเป็นคนรวยหรือคนจนจะต้องละหมาดวันละ 5 ครั้ง... มีห้องประชุมที่สามารถรองรับผู้คนได้หลายหมื่นคน³ ผู้นำจะนำสวดมนต์ทุก 7 วัน ผู้นำจะนั่งสูงขึ้นและเทศนาภฏของพวกเขา⁴

¹Michael Dillon. (1999). *China's Muslim Hui Community: Migration Settlement and Sects*. p. 11-13.

²Wan Lei. (2016, December-2017, January). The First Chinese Travel Record on the Arab World Commercial and Diplomatic Communications during the Islamic Golden Age. *King Faisal Center for research and Islamic Studies*. (7): 6-22.

³ผู้เขียนสันนิษฐานว่า ห้องประชุมดังกล่าว น่าจะเป็นมัสยิด

⁴Qing Chen. (2015). *Mosques of the Maritime Muslim Community of China*. p. 24.

ซึ่งดู ฮวน ได้อธิบายกฎของสังคมมุสลิมอับบาซียะฮ์ ดังนี้

其大食法者...不食猪狗驢馬等肉, 不拜國王父母之尊, 不信鬼神, 祀天而已. 其俗 每七日一假...

กฎของพวกเขาคือ ไม่กินเนื้อหมู สุนัข ลา และม้า เป็นต้น ไม่บูชาศักดิ์สิทธิ์ บิดา และมารดา ไม่เชื่อเรื่องผี เทพเจ้า หรือบูชาเทวดา ประเพณีของพวกเขาในสัปดาห์มีวันหยุด 1 วัน¹

ช่วง ค.ศ. 757 การปฏิสัมพันธ์ระหว่างราชวงศ์อับบาซียะฮ์กับราชวงศ์ถังฟื้นคืนกลับมาอีกครั้งในช่วงเกิดกบฏแอน ลูเชน (An Shi zhi luan 安史之亂) เนื่องจากราชวงศ์ถังได้ร้องขอการสนับสนุนไปยังราชวงศ์อับบาซียะฮ์ และได้การตอบรับด้วยการส่งกองทหารมาช่วยเหลือที่จีน² หลังจากเสร็จสิ้นภารกิจกองทหารหลายพันคนจึงได้ตั้งถิ่นฐานและแต่งงานกับชาวพื้นเมือง นอกจากนี้ยังพบว่ามุสลิมได้เข้ารับราชการในราชวงศ์ถัง ซึ่งเป็นสังเกตที่น่าสนใจว่า ราชวงศ์ถังมีนโยบายค่อนข้างเปิดกว้างกับชาวต่างชาติ เนื่องจากพบว่า มุสลิมหรือตาซีชื่อ Li Yansheng 李彥昇 ได้เข้าไปรับราชการระดับสูงในตำแหน่ง ผู้บัญชาการทหาร³ เพราะเขาสามารถสอบผ่านวิชา jinshi 進士 และมีการพิพากษาดำเนินการตามกฎหมายอิสลามทั้งในทางแพ่งและอาญา⁴

ดังนั้นการตั้งถิ่นฐานของชุมชนเป็นเวลานาน ทั้งในทางโจว ซืออัน และเฉียนโจว โดยเฉพาะในฟานฟาง รวมทั้งการเข้าไปทำงานให้กับราชวงศ์ถังและแต่งงานกับชาวพื้นเมืองซึ่งทำให้กลุ่มมุสลิมกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่น่าศาสนาอิสลาม วัฒนธรรมอาหรับ และเปอร์เซียมาสู่จีน พวกเขาสามารถนำกฎหมายอิสลามมาใช้ในชุมชนของพวกเขาได้⁵ จึงเป็นประเด็นที่น่าตั้งข้อสังเกตต่อไปว่า ทำไมราชวงศ์ถังถึงอนุญาตให้มีการบังคับใช้กฎหมายอื่น ทั้งที่ราชวงศ์ถังยังคงไม่ไว้วางใจกลุ่มมุสลิม โดยการมองผ่านการที่ราชวงศ์ถังยังคงเรียกกลุ่มมุสลิมกลุ่มนี้ว่า กลุ่มพ่อค้าต่างชาติ (fanshang/hushang 蕃商/胡商) หรือพวก ญี่ (Yi)⁶ หมายถึง พวกอนารยะ

¹ Ibid., 24-25.

² Ma Ping. (2006). *Jianming Zhongguo Yisilan jiao shi* 簡明中國伊斯蘭教史. p. 11.

³ Dang Yinping. (2002). Tangdai you wu 'bingongke' xinlun 唐代有無 '賓貢科' 新論. *Shehui kexue zhanxian* 社會科學戰綫. (1): 152-157.

⁴ Sulayman Al-Tajir. (2006). *Ancient Accounts of India and China by Two Mohammedan Travelers Who Went to Those Parts in the 9th Century*. Translated by Eusebius Renaudot. p.7-8.

⁵ Ibid., 7-8.

⁶ การแบ่งขั้วระหว่างจีน กับชาวต่างชาติ หรือคนนอกวัฒนธรรม

2. ชุมชนมุสลิมในราชวงศ์ซ่ง (Song 宋 960-1279)

ภายหลังจากที่ราชวงศ์ถังล่มสลายลงในค.ศ. 907 ภายในจีนได้เกิดกลุ่มอำนาจขึ้นมาหลายกลุ่ม ซึ่งเป็นยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในจีน เรียกว่า ยุคแห่ง 5 ราชวงศ์และสิบอาณาจักร (Wudai Shiguo 五代十國) และเป็นช่วงเวลาในโลกมุสลิมมีชาวเติร์กชนเผ่าเกาะรอนียูน (Qarakhaniiyun) ถือเป็นคนเติร์กอีกชนเผ่าหนึ่งที่ประสบความสำเร็จในการเข้าไปตั้งถิ่นฐานในเอเชียกลาง พวกเขาสามารถสถาปนารัฐของตัวเองขึ้นมาใน ค.ศ. 840 ชื่อรัฐกูรอคานียูน (قراخانيون Kara-Khanid Khanate 840-1212) โดยมีอาณาเขตครอบคลุมไปถึงเทือกเขา เทียนชาน ประเทศจีนในปัจจุบัน แต่ในช่วงเวลาพวกเขาตกเป็นรัฐบริวารของการของชาวเติร์กเซลจุก และรัฐสุลต่านเคาะวาริซมีย¹ ช่วงค.ศ. 960 พวกเขาเข้ามาปฏิสัมพันธ์กับพื้นที่ทางทิศตะวันตกและตะวันตกเฉียงเหนือของจีน จนกลายเป็นชุมชนมุสลิมขนาดใหญ่ในจีนที่ใช้ภาษาตุรกี โดยปัจจุบันเป็นถิ่นฐานของกลุ่มมุสลิมชาวอุยกูร์

ความสัมพันธ์ของชุมชนมุสลิมตะวันตกของจีนกับราชวงศ์ซ่งค่อนข้างย่ำแย่ เนื่องจากการเผชิญหน้าทางทหารอยู่หลายครั้ง ซึ่งส่งผลให้เส้นทางบก คือเส้นทางสายไหมขาดความปลอดภัยสำหรับกลุ่มพ่อค้า ทั้งนี้กลับพบว่าความสัมพันธ์ของราชวงศ์ซ่งกับชุมชนมุสลิมทางตอนใต้ของจีนค่อนข้างไปอย่างราบรื่นในแง่ของการดำเนินการธุรกิจ กลุ่มพ่อค้ามุสลิมเริ่มหลั่งไหลเข้ามามากกว่าช่วงราชวงศ์ถัง หลักฐานที่สำคัญคือการพบสุสานกลุ่มมุสลิมในเจียวินโจว กว่างโจว และหยางโจว เป็นต้น² ซึ่งธรรมเนียมงานศพของมุสลิมได้ถูกบันทึกในเอกสาร Guixin zashi 癸辛雜識 ที่เขียนขึ้นโดย Zhou Mi 周密 (1232-1298) นักปราชญ์ชาวฮั่นสมัยราชวงศ์ซ่งใต้ ระบุว่า

回回之俗，凡死者專有浴尸之人，以大銅瓶... 淨洗，洗訖，然後以帛拭乾，用苧絲、或娟、或布做囊，裸而貯之... 眷屬皆... 蹙蹙號泣... 后三日，再至瘞所，富者多殺牛馬以饗其類，並及鄰里與貧丐者... 葬于穴，以尸面朝西...

สำหรับประเพณีงานศพของชาวฮุยหุย จะมีผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งให้ชำระล้างร่างกายของผู้ตายโดยวางร่างกายศพในหม้อทองแดงขนาดใหญ่ ภายหลังจากชำระล้างศพแล้ว จะใช้ผ้าไหมในการเช็ดตัวผู้ตายให้แห้ง ซึ่งศพอยู่ในลักษณะเปลือยกาย บรรดาญาติจะแสดงความโศกเศร้าสามวัน เมื่อพวกเขากลับมายังหลุมฝังศพ ผู้ที่มี

¹Saad Hadi. (2016). *Al-Qurakhaniyun Dirasat Fi Usulihim* دراسة في أصولهم القراخانيون (607-315 1210-927م) p. 17-19.

²EBECI (Editorial Board of the Encyclopedia of Chinese Islam). (2007). *Zhongguo Yisilan baike quanshu* 中國伊斯蘭百科全書. p. 135, 149, 209, 320.

ฐานะร่ำรวยจะเชือดวัว ควาย หรือม้า เพื่อแจกเพื่อนบ้านและคนอนาถา ศพจะถูกฝังในหลุมศพ โดยหันหน้าไปทางทิศตะวันตก¹

อย่างไรก็ตามแม้มุมมองของราชวงศ์ซ่งที่มีต่อชุมชนมุสลิมจะยังคงมองว่าเป็นกลุ่มพ่อค้าต่างชาติเหมือนกับราชวงศ์ถัง แต่ใน ค.ศ. 1107-1117 พบว่า ชุมชนมุสลิมได้ยื่นขอราชวงศ์ซ่งในการจัดตั้ง Fanxue 蕃學 ทั้งนี้มีความเห็นที่แตกต่างกันระหว่างทัศนะของ Jin Xiaoli (金孝立)² ให้ความหมาย Fanxue ว่าเป็นหลักสูตรพื้นฐานของอิสลามศึกษา เช่น การอ่านอัลกุรอาน อัลหะดีษ และหลักนิติศาสตร์อิสลาม ส่วนทัศนะของ Ren Shumin (任樹民)³ ให้ความหมายว่า คือ สถานที่ก่อตั้งขึ้นมาสำหรับมุสลิมในการศึกษาวัฒนธรรมจีนที่ส่วนใหญ่จะเป็นลัทธิขงจื้อ เพื่อกระตุ้นให้มุสลิมสามารถเข้าไปสอบเป็นข้าราชการของจีนได้⁴ ซึ่งหลังจากก่อตั้งผลลัพธ์เป็นไปในทิศทางบวกเพราะมีมุสลิมจำนวนมากที่เข้าไปรับราชการภายในราชวงศ์ซ่ง เช่น Pu Shougeng 蒲壽庚 (1245-1284) ที่ได้รับตำแหน่งสำคัญในการดูแลการค้าทะเลในเฉวียนโจว⁵

ทั้งนี้ชุมชนมุสลิมในจีนในช่วงราชวงศ์ซ่งเมื่อเทียบกับสมัยราชวงศ์ถัง มุสลิมมีจำนวนเพิ่มขึ้นทั้งในทางตะวันตกและทางใต้ของจีน โดยเฉพาะทางใต้ที่ไม่ได้เพิ่มแค่จำนวนประชากรแต่ในชุมชนมุสลิมสามารถมีบทบาทในสังคมจีนมากขึ้น ซึ่งพิจารณาจากหลักฐานคือมัสยิดที่เก่าแก่ที่สุดส่วนใหญ่ในประเทศจีนถูกพบว่าสร้างขึ้นในราชวงศ์ซ่ง⁶ ผู้เขียนมองว่า การจัดตั้ง Fanxue 蕃學 มีส่วนสำคัญเป็นอย่างมาก แม้ว่าจะยังมีข้อถกเถียงถึงวัตถุประสงค์และเนื้อหาในการจัดตั้ง แต่ผลที่ได้รับนอกจากจะช่วยให้ชุมชนมุสลิมได้เข้าใจวัฒนธรรมจีนแล้ว ยังทำให้ Zhou Mi นักปราชญ์ชาวฮั่นหันมาสนใจพิธีกรรมทางศาสนาอิสลามดังที่ปรากฏในบันทึกของเขา ซึ่งผู้เขียนได้นำเสนอมาแล้วข้างต้น

¹Li Gang. (2021). *The Hui Muslims' Identity Negotiations: A Socio-Legal Investigation into the Relations between the Shari'a and the Chinese Legal Systems*. p. 40-41.

²Jin Xiaoli. (2003) *Huizu chuantong jiaoyu jianlun* 回族傳統教育簡論. *Guyuan shifan xueyuan xuebao* 固原示範學院學報. 24(4): 61-63.

³Ren Shumin. (1993). *Beisong guanban fanxue chutan* 北宋官辦蕃學初探. *Minzu yanjiu* 民族研究. (4): 65-69.

⁴Qiu Shusen. (1996). *Zhongguo Huizu shi* 中國回族史. p. 100-106.

⁵*Ibid.*, 70.

⁶Ma Ping, 2006. *Jianming Zhongguo Yisilan jiao shi* 簡明中國伊斯蘭教史. p. 29.

ดังนั้นชุมชนมุสลิมในจีนเกิดขึ้นทั้งในราชวงศ์ถังและราชวงศ์ซ่ง เนื่องจากการแลกเปลี่ยนทางการค้า และการปฏิสัมพันธ์ระหว่างราชวงศ์อับบาซียะฮ์กับราชวงศ์ถัง ที่มียุครุ่งเรืองยุคเดียวกัน จึงเป็นการกระตุ้นการเดินทางของกลุ่มมุสลิมผ่านทางบกและทางทะเล โดยเฉพาะทางทะเล ซึ่งชุมชนมุสลิมแห่งแรกของมุสลิมในจีนคือบริเวณชายฝั่งทะเล โดยเฉพาะเมืองเฉียนโจว (Quanzhou 泉州市) ถือเป็นเมืองที่ผู้เขียนเห็นว่าเป็นเมืองแรกที่กลุ่มมุสลิมกลุ่มแรกได้เข้าไปตั้งถิ่นฐาน ตามที่ระบุในจารึกอิสลามแห่งเฉียนโจว (泉州伊斯兰教石刻) โดย Chen Dasheng ได้วิเคราะห์ว่า จารึกภาษาจีนและจารึกภาษาอาหรับบนศิลาและหินโบราณหลายร้อยชิ้นที่ค้นพบรอบๆ เมือง เฉียนโจว แสดงให้เห็นว่า มุสลิมกลุ่มนี้อพยพมาจากเยเมน เดอร์กิสถาน บุคอโร อิหร่าน และพื้นที่บางส่วนในอาร์เมเนีย¹ ทั้งนี้กลุ่มมุสลิมที่อพยพผ่านเส้นทางทะเลในเฉียนโจวมีจำนวนเพิ่มขึ้นในช่วงต้นศตวรรษที่ 11 สืบเนื่องจากการเดินทางระหว่างคาบสมุทรอาหรับกับจีนต้องใช้เวลา 2 ปีกว่า² และเส้นทางบกคือ ทางสายไหม ที่ไม่มีความปลอดภัยช่วงราชวงศ์ซ่ง จึงมีกลุ่มพ่อค้าบางส่วนที่เริ่มตั้งถิ่นฐานในเมืองเฉียนโจว อยู่บริเวณริมแม่น้ำจิน (Jinjiang 晋江)³ ส่วนในด้านวิถีชีวิตในชุมชนมุสลิมยุคนี้ พวกเขายังคงดำเนินชีวิตตามวิถีแห่งศาสนาอิสลามด้วยการใช้ภาษาอาหรับในการสื่อสารและดำเนินกิจกรรมทางศาสนาอิสลาม แต่ไม่ได้มีการไปเชิญชวนชาวฮั่นมาสู่ความเชื่อในศาสนาอิสลาม แต่จะเน้นไปในการรักษาความสัมพันธ์อย่างสันติ ผ่านการค้าและการหาแหล่งทุนในการทำธุรกิจเพื่อการค้าในขณะเดียวกัน กลุ่มมุสลิมกลุ่มนี้ยังสามารถพึ่งพาตนเองได้ด้วยการที่พวกเขาสร้างโรงเรียน มัสยิด และสุสานของตนเอง

¹Chen Dasheng. (1984). *Quanzhou Yisilanjiao Shike* 泉州伊斯兰教石刻. p. 16.

²Michael Dillon. (1999). *China's Muslim Hui Community: Migration Settlement and Sects*. p. 11-13.

³Fan Ke. (2001, October). Maritime Muslims and Hui Identity: A South Fujian Case. *Journal of Muslim Minority Affairs*. 21(2): 309- 332.

3. ชุมชนมุสลิมในราชวงศ์หยวน (Yuan 元朝 1271–1368)

การเพิ่มขึ้นของมุสลิมในราชวงศ์หยวนโดยพิจารณาที่หลุมฝังศพมุสลิม ซึ่ง Masaki Mukai นักวิชาการชาวญี่ปุ่น¹ ได้วิเคราะห์ผ่านชื่อประเภท นิสบะฮ์ ที่จารึกอยู่ที่แท่นศิลาบนหลุมฝังศพ ในการนี้ผู้เขียนจะอธิบายถึงวัฒนธรรมการฝังศพของมุสลิมและประเภทชื่อนิสบะฮ์เพื่อสร้างความเข้าใจให้กับคนนอกวัฒนธรรม ดังนี้

การตั้งชื่อของมุสลิมจะถูกยึดถือตามประเพณีอาหรับที่จะมีการตั้งชื่อ หรือถูกตั้งชื่อด้วยการใช้กระบวนการ 5 ประเภท ตัวอย่างเช่นชื่อของ อิหม่ามอัลฆอซาลีย์ ที่ชื่อเต็มมีชื่อว่า หุจญาตุลอิสลาม อบูฮามิด มุหัมมัด อิบน์ มุหัมมัด อัฏฏูซีย อัลฆอซาลีย (Hujjat al-Islam Abuhamid Muhammad ibn Muhammad Al-Tusi Al-Ghazali) นักวิชาการที่มีชื่อเสียงในโลกมุสลิม ซึ่งดูเหมือนว่ามุสลิมหนึ่งคนจะมีทั้งหมด 5 ชื่อ ทั้งนี้มุหัมมัด ฮิลาล² ได้นำเสนอกระบวนการในการตั้งชื่อทั้ง 5 ประเภท ดังนี้

- 1) อัลอิซม (الاسم Al-Izm) เป็นชื่อแรกที่ถูกตั้งให้ภายหลังคลอด เช่น มุหัมมัด
- 2) กุญยะฮ์ (كنية Kuya) เป็นชื่อที่ตั้งขึ้นมาเพื่อสร้างความใกล้ชิดระหว่างพ่อแม่กับบุตร ซึ่งมักจะใช้กับบุตรคนโต โดยใช้คำว่า อบู (أبو Abu) หรือ อุมมู (أم Umu) ไว้ข้างหน้าชื่อประเภท อัลอิซม ของบุตรคนโต เช่น หากบุตรชื่อฮามิด ก็จะเรียกว่า อบูฮามิด เพื่อสื่อว่าเป็นพ่อของฮามิด
- 3) นะสับ (Nasab) เป็นการเรียงสายตระกูล หรือชื่อบรรพบุรุษ เช่น อิบน์ มุหัมมัด หมายถึง บุตรของ มุหัมมัด
- 4) ละกอบ (لقب Laqab) เป็นฉายานามที่มักจะมีฐานมาจากความชื่นชม หรืออธิบายคุณสมบัติที่น่ายกย่องของบุคคล เช่น หุจญาตุลอิสลาม (Hujjat al-Islam) หมายถึง ผู้เป็นหลักฐานแห่งศาสนาอิสลาม
- 5) นิสบะฮ์ (النسبة, Nisba) ชื่อที่พาดพิงไปยัง 3 อย่าง คือ
 - พาดพิงอาชีพของบุคคล เช่น มุหัมมัด อัลฮัลลาจ (Muhammad Al-Hallaj)
 - อัลฮัลลาจ หมายถึง ช่างเย็บผ้าฝ้าย

¹Masaki Mukai. (2016, July). Muslim Diaspora' in Yuan China: A Comparative Analysis of Islamic Tombstones from the Southeast Coast. *Asian Review of World Histories*. 4(2): 231-256.

²Muhammad Hilal. (2019, July). The impact of religious dimensions on nomenclature of streets in Saudi Arabia with special reference to Shaqra Province A toponomastic approach. *CDELT Occasional Papers in the Development of English Education*. 67(1): 356-370.

-พาดพิงไปยังต้นตระกูล เช่น ยูซุฟ อัลอัยยูบีย (Yusuf Al-Ayyubi) หมายถึง ยูซุฟ มาจากตระกูลอัยยูบ

-พาดพิงไปยังสถานที่อาศัย หรือบ้านเกิด เช่น อัญญูซีย หมายถึง เมืองตุส ในอิหร่าน

ดังนั้นในสุสานของมุสลิมส่วนใหญ่จะมีศิลาวางอยู่บนหลุม และบนศิลาจะจารึกเกี่ยวกับ ชื่อและโองการอัลกรุอาน วะนะของท่านศาสนทูตมุหัมมัด หรือประวัติอื่นๆ พอสังเขป Mazaki Mukai นักวิชาการชาวญี่ปุ่น ได้นำเสนอรายละเอียดของข้อความจารึกโดยมี 4 อย่าง คือ ชื่อ เต็มที่มีชื่อประเพณีสิบบะฮ์ วันที่เกิดหรือเสียชีวิต โองการอัลกรุอาน และคำพูดที่ถูกเชื่อว่าเป็นของท่านศาสนทูตมุหัมมัด

อัลกรุอานส่วนใหญ่จะเป็นโองการที่เกี่ยวข้องกับความตาย และบทอัลอิคลาศที่มักจะถูกอ่านในงานศพของมุสลิม คือ

كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ

ทุกๆ ชีวิตจะต้องลิ้มรสกับความตาย¹

และบทอัลอิคลาศ

قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ اللَّهُ الصَّمَدُ لَمْ

يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ

จงกล่าวเถิด มุฮัมมัด พระองค์คือ
อัลลอฮ์ผู้ทรงเอกะ อัลลอฮ์นั้นทรงเป็นที่พึ่ง
พระองค์ไม่ประสูติ และไม่ทรงถูกประสูติ
และไม่มีผู้ใดเสมอเหมือนพระองค์

คำพูดที่ถูกเชื่อว่าเป็นของท่านศาสนทูตมุหัมมัดที่มักถูกพบในศิลาบนหลุมฝังศพ บริเวณชายฝั่งทะเลจารึกว่า الشهيد الغرب หรือ شهداء غربا مات غريبا หรือ موت الغريب ซึ่งมีความหมายที่จะสื่อสารว่า ผู้ที่เสียชีวิตในลักษณะที่เป็นคนพลัดถิ่นเขาคือ ผู้มรณสักขี ที่จะได้การรับรองที่พำนักในสวนสวรรค์² และต่อมาคือการจารึกชื่อที่มีชื่อประเพณีสิบบะฮ์ร่วมอยู่

¹โองการนี้ถูกบันทึกในคัมภีร์อัลกรุอานถึง 3 แห่ง ประกอบด้วย บทอัลอัมบิยาฮฺ โองการที่ 35, บทอาล อิมรอน โองการที่ 185, และบทอัลอังกาบุด โองการที่ 57

²ประโยคดังกล่าวไม่ใช่ตัวบทที่มาจากท่านศาสนทูตมุหัมมัดโดยตรง แต่น่าจะเป็นคำพูดที่สื่อสารไปยังความเชื่อจากตัวบทอัลหะดีษ (إِنَّ الرُّجُلَ إِذَا مَاتَ بَغْيَ مَوْلِدِهِ، قَبَسَ لَهُ مِنْ مَوْلِدِهِ إِلَى مَنْطِقِ أَثَرِهِ فِي الْجَنَّةِ) ซึ่งมีความหมายในลักษณะเดียวกันในแง่ของการยกย่องและการให้ที่พำนักในสวนสวรรค์เป็นรางวัลแก่ผู้ที่เสียชีวิต ณ สถานที่อื่นจากภูมิลำเนาของตัวเอง

ตามการสำรวจของ Masaki Mukai พบว่า พื้นที่ที่พบกลุ่มมุสลิมมากที่สุดคือ พื้นที่ของเมือง เจริญโจว และกลุ่มมุสลิมส่วนใหญ่มีถิ่นฐานเดิมอยู่เปอร์เซียและเมืองบุกอรอ ทั้งนี้ยังคงมี หลุมฝังศพกลุ่มชนชั้นนำในรัฐสุลต่านเคาะวาริซมีย์โดยเฉพาะกลุ่มรัชทายาท แต่กลับพบว่า กลุ่มมุสลิมที่มาจากอาหรับน้อยมาก ดังนั้นผู้เขียนจึงนำเสนอถึงสาเหตุที่ยุคสมัยของราชวงศ์ หยวนมีกลุ่มมุสลิมเอเชียกลางอพยพสู่จีนเป็นจำนวนมากขึ้นกว่าช่วงราชวงศ์ถังและราชวงศ์ซ่ง และการเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางสังคมในจีนจากกลุ่มพ่อค้าต่างชาติ สู่การเป็นพลเมือง ของจีนที่เรียกว่า หุยหุย เพื่อแสดงให้เห็นถึงกระบวนการในการสร้างชุมชนมุสลิมที่เข้มแข็ง ภายใต้อำนาจที่ไม่ใช่รัฐอิสลาม โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 วิถีชีวิตทางการเมืองของโลกมุสลิมกับความอ่อนแอของราชวงศ์อับบาซียะฮ์

ภายหลังจากที่ราชวงศ์อุมัยยะฮ์ (Umayyad Caliphate 661-750 أُمَوِيَّة) สิ้นสุดอำนาจในตะวันออกกลาง นับตั้งแต่ ค.ศ. 750 เป็นต้นมา ได้มีการเปิดกว้างสำหรับการ แลกเปลี่ยนแนวคิดทางการเมืองของอิสลาม ซึ่งผู้เขียนได้แบ่งรูปแบบการเมืองของราชวงศ์ อับบาซียะฮ์ออกเป็นช่วงเวลา 3 ช่วงเวลา ดังนี้

ช่วงศตวรรษที่ 7 ถึงช่วงต้นศตวรรษที่ 10 แนวคิดทางการเมืองของอิสลามยุคต้น ของราชวงศ์อับบาซียะฮ์ที่นครแบกแดด ได้มีการวางรากฐานการบริหารและยกระดับทางวิชาการ ออกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนแรก คือการพัฒนาส่วนของสำนักงานฝ่ายบริหาร หรือเรียกว่า กุตตาบ (Kuttab) ครอบคลุมไปยังสภาชุรอ กองคลัง เจ้าหน้าที่ และศาล ซึ่งมีองค์เคาะลีฟะฮ์เป็น ประธาน นอกจากนี้ยังคงพัฒนาสำนักคิดทางนิติศาสตร์อิสลามด้วยเช่นเดียวกัน ส่วนที่สอง คือ ส่วนของนักศาสนศาสตร์ (Mutakallimun) และส่วนที่สาม คือส่วนของนักปรัชญา (Falasifa) ดังนั้นตลอดช่วงเวลา ค.ศ. 750-1055 นักวิชาการจากทั้งสามส่วนได้มีการผสมผสานรูปแบบ ทางความคิดของชนชาติต่างๆ มากมาย โดยซึมซับจากภูมิปัญญาของกลุ่มประชากรเดิมของทั้ง จักรวรรดิเปอร์เซีย (Sasanian Empire 224-651) และจักรวรรดิไบแซนไทน์ (Byzantine Empire 330/395-1453) ที่เปลี่ยนมารับศาสนาอิสลาม ผ่านการแปลเอกสารจากทั้งภาษา กรีกและภาษาปัลลัฏมาสู่ภาษาอาหรับ

ช่วงปลายศตวรรษที่ 10 จนถึงการล่มสลายของนครแบกแดดใน ค.ศ. 1258 แนวคิดทางการเมืองของอิสลามในยุคกลางของราชวงศ์อับบาซียะฮ์ ซึ่งเป็นยุคสุดท้ายของราชวงศ์ที่มีราชธานีอยู่ที่นครแบกแดด การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในยุคนี้เกิดจากการเข้ามาบีบคั้นทางทหารของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ โดยเฉพาะชาติพันธุ์เติร์ก เผ่าออกุส (Oghuz) และชาวเปอร์เซีย ที่มาจากกลุ่มมิมูดมการณ์ทางศาสนาสุหนี่และชีอะห์ ที่เริ่มรู้สึกว่า รูปแบบการปกครองของ ราชวงศ์อับบาซียะฮ์ไม่สามารถทำให้พวกเขาเข้าถึงเป้าหมายทางการเมืองของตนเองได้ ดังนั้น

กลุ่มเหล่านี้จึงค่อยๆ เริ่มสร้างระบอบการปกครองของอาณาจักรขึ้นใหม่ และเริ่มแสดงออกถึงความเป็นปรปักษ์ต่อราชวงศ์อับบาซียะฮ์อย่างร้ายแรง ทั้งนี้ผู้เขียนได้นำเสนอความไร้เสถียรภาพทางการเมืองของโลกมุสลิมที่เกิดขึ้นในยุคสมัยนี้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

(ก) การสูญเสียอำนาจทางการเมืองของราชวงศ์อับบาซียะฮ์ การแทรกแซงในการบริหารราชการของกลุ่มทาสและทหารชาวเติร์ก พวกเขามีอิทธิพลเหนือกลุ่มรัชทายาทอับบาซียะฮ์ แม้ว่าในรัชสมัยขององค์เคาะลีฟะฮ์อัลนาศิร ลิตินิลลาห์ (Al-Nasir Li Din Al-Lah الناصر لدين الله - 1225) จะพยายามฟื้นฟูอำนาจความชอบธรรมในการเป็นประมุขของโลกมุสลิมให้กลับสู่ราชวงศ์อับบาซียะฮ์ แต่ก็ยังเป็นเพียงอำนาจทางศาสนาเท่านั้น โดยที่ราชวงศ์อับบาซียะฮ์ ถูกจำกัดอำนาจทางการเมืองไว้เพียงนครแบกแดด ซึ่งราชวงศ์อับบาซียะฮ์ในช่วงเวลานี้แทบจะไม่มีหน่วยทหารที่เข้มแข็งไว้ดูแลความมั่นคง โดยเฉพาะรัชสมัยขององค์เคาะลีฟะฮ์อัลมุสตะอิม (Al-Musta'sim Billah المستعصم بالله 1242-1258) ที่หน่วยทหารถูกทอดทิ้ง จนต้องไปประกอบอาชีพอื่นเพื่อหารายได้เลี้ยงตัวเอง¹

(ข) การเกิดรัฐสุลต่านและรัฐที่เป็นปฏิปักษ์กับโลกมุสลิม ประกอบด้วย

-รัฐสุลต่านอัยยูบียะฮ์ (Ayyubid Sultane الأيوبيون 1171-1260/1341) ซึ่งเป็นรัฐที่ก่อตัวขึ้นมาโดยสุลต่านเศาะลาหุดดีน อัลอัยยูบีย (Salah Al-din Yusuf ibn Ayyub صلاح الدين يوسف بن أيوب 1174-1193) หรือซาลาดิน มีอำนาจปกครองเลแวนต์และอียิปต์ เป็นรัฐที่มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อราชวงศ์อับบาซียะฮ์ และพวกเขายังคงให้ความเคารพต่อองค์เคาะลีฟะฮ์ของราชวงศ์อับบาซียะฮ์ในฐานะประมุขของโลกมุสลิม²

-พันธมิตรครูเสด การปรากฏตัวของกองทัพครูเสดเป็นตัวชี้วัดถึงความอ่อนแอของราชวงศ์อับบาซียะฮ์ เนื่องจากราชวงศ์อับบาซียะฮ์แทบจะไม่มีบทบาทในสงครามศาสนาครั้งใหญ่ครั้งนี้ และการที่รัฐสุลต่านอัยยูบียะฮ์ต้องระดมพลทหารไปต่อสู้ในสงครามครั้งนี้ แม้จะเป็นฝ่ายได้รับชัยชนะในรัชสมัยของเศาะลาหุดดีน แต่ก็ต้องสูญเสียกำลังพล และทรัพย์สินจำนวนมาก อีกทั้งสงครามยังคงยืดเยื้อมาจนกระทั่งศตวรรษที่ 13 พวกเขาจึงไม่สามารถส่งทหารมาเพื่อปกป้องนครแบกแดดของราชวงศ์อับบาซียะฮ์ได้³

¹Al-Dhahabi. (1990). *Tariq Al-Islam* تاريخ الإسلام. Vol.48, p. 31-34.

²Huda. (2003). *Al-Alaqat Al-Siyasiyah Al-Turkiyah Al-Yahudiyah* العلاقات التركية اليهودية. p. 122.

³Said Ashu. (1976). *Al-Asru Mamaliky fi Misr wa Al-Sham* العصر المملوكي في مصر والشام. p. 169-170.

-ชาวคริสเตียนอาร์เมเนีย ดินแดนของพวกเขาประกอบด้วย 1) ตูรกีและอาเซอร์ไบจาน 2) ทางตอนใต้ของจอร์เจีย และ 3) บริเวณทะเลดำและทะเลแคสเปียน¹ พวกเขามีส่วนร่วมสนับสนุนกองทัพครูเสดให้ประสบความสำเร็จในการพิชิตแลแวนต์ โดยเฉพาะในสงครามครูเสดครั้งที่ 1 และครั้งที่ 3² ต่อเมื่อกองทัพครูเสดล้มเหลวในการพิชิตดินแดนเยรูซาเล็ม พวกเขาจึงหันไปร่วมมือกับอาณาจักรมองโกลในการโค่นล้มอาณาจักรมุสลิม³

-กลุ่มชีอะห์อิสมาอีลียาต ช่วงศตวรรษที่ 9 กลายเป็นขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองของฝั่งนิกายชีอะห์ที่ยิ่งใหญ่จนสามารถสถาปนารัฐอิสลามที่รู้จักกันในชื่อ รัฐอิมามียะฮ์ ฟาฏิมียะฮ์ (Fatimid Imamyat 909-1171) โดยเริ่มก่อตั้งที่ตูนิเซีย และเริ่มมีบทบาทกับโลกมุสลิมในช่วงย้ายราชธานีมาอยู่ในกรุงไคโรใน ค.ศ. 968⁴ ก่อนที่พวกเขาจะเกิดความขัดแย้งภายในกลุ่มรัชทายาท จนกลุ่มที่ฝ่ายแพ้ นำโดย อัลหะซัน อิบน์ อัลซับบาห์ (Hasan Ibn Al-Sabbah 1050-1124) ถูกเนรเทศออกจากกรุงไคโรไปยังอิหร่าน กระทั่งพวกเขาสามารถยึดปราสาทอลามุต และ ค.ศ. 1090 เริ่มสร้างรัฐอิมามียะฮ์ที่ยิ่งใหญ่ของตนเองในอิหร่าน⁵

ทั้งนี้การก่อตัวเกิดขึ้นของรัฐอิมามียะฮ์ของพวกอิสมาอีลียาต กลายเป็นว่าพวกเขาตกอยู่ท่ามกลางรัฐสุหนี่ เนื่องจากทางทิศตะวันตกของพวกเขาคือ ราชวงศ์อับบาซียะฮ์ และรัฐสุลต่านเซลจุค ส่วนตะวันออกคือ รัฐเคาะวาริซมีย์ ซึ่งทั้ง 3 รัฐนิกายสุหนี่ จึงมีความแตกต่างทั้งในด้านแนวคิดทางศาสนาและอุดมการณ์ทางการเมือง และนำไปสู่การเผชิญหน้าอยู่บ่อยครั้ง ด้วยเหตุนี้พวกอิสมาอีลียาตจึงพยายามติดต่อและขอความร่วมมือกับกลุ่มชีอะห์และอาณาจักรอื่นๆ⁶ ซึ่งประสบความสำเร็จ เช่น การลอบสังหารเจ้าหน้าที่ระดับสูงของรัฐสุลต่านเซลจุค ใน ค.ศ. 1092⁷ และลอบสังหารองค์เคาะลีฟะฮ์อัลมุสตะซิด (Al-Mustarshid 1118-1135) ในค.ศ. 1135⁸ และมีส่วนสำคัญในการดึงอาณาจักรมองโกลให้เข้ามาสู่รัฐอิสลาม โดยเฉพาะในยุคสมัยของอิมามญาลาลุดดีน หะซัน ที่ 2 (Jalal al-Din Hassan II 1210-1221)

¹Samir Arabish. (1991). *Arminiya Ardha wa Sha'ab* أرض وشعب p. 80-81.

²Al-Ghamidy. (1988). *Bilad Al-Sham Qabil Al-Ghazv Al-Maghuli* بلاد الشام قبيل الغزو المغولي p. 348-349.

³*ibid.*, 348-359.

⁴Al-Saifady. (2000). *Al-Wafi Bileafiyat* الوافي بالوفيات p. 172-173

⁵Ibn Ameer. (1997). *Akbar Al-Ayubiyin* اخبار الايوبيين p. 43.

⁶Al-Dhahabi. (1990). *Tariq Al-Islam* تاريخ الإسلام Vol. 43, p. 34-35.

⁷Al-Dhahabi. (1990). *Tariq Al-Islam* تاريخ الإسلام Vol. 33, p. 23-24

⁸Al-Suyuti. (2013). *Tariq Al-Khulafa'a* تاريخ الخلفاء p. 491-494.

ได้พยายามติดต่อกับเจงกิสข่านให้พิชิตรัฐสุลต่านเคาะวาริซมียที่มีอาณาเขตใกล้เคียงกับจีน¹ ดังนั้นการก่อตัวขึ้นของรัฐอิมามียะฮ์ในอิหร่านถือเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดวิกฤติทางการเมืองของโลกมุสลิมจนนำไปสู่การนำอาณาจักรมองโกลเข้ามาทำลายรัฐอิสลามในเอเชียกลาง

-รัฐสุลต่านเคาะวาริซมีย (Khwarazmian Sultane 1077-1231) ปัจจุบันคือเมืองชีวา หรือชีเว (Khiva) ดินแดนในอดีตครอบคลุมพื้นที่ส่วนใหญ่ในเอเชียกลาง ทิศตะวันตกติดกับทะเลแคสเปียน ทางตะวันออกครอบคลุมเมืองบูคอราและแม่น้ำอาмуดาร์ยา และทางใต้ครอบคลุมถึงเมืองคูรอซาน เริ่มต้นถูกยึดครองราชวงศ์ซามานียะฮ์ (Samanid Sultane 819-999) และราชวงศ์ฆอซนาวียะฮ์ (Ghaznavids Sultane 977-1186) ต่อมาถูกพิชิตโดยชาวเติร์ก รัฐสุลต่านเซลจุก (Seljuk Sultane 1037-1194) อย่างไรก็ตามคำว่าเคาะวาริซมีย ชาติ ก็ยังถูกใช้เพื่อชื่อของผู้ว่าราชการที่ปกครองรัฐแห่งนี้มาตลอดตั้งแต่ราชวงศ์ซามานียะฮ์กระทั่งรัฐสุลต่านเคาะวาริซมีย² ทั้งนี้ในช่วงที่รัฐสุลต่านเซลจุกอ่อนแอ มุหัมมัด อิบน์ อนุชกิน (Muhammad ibn Anushtegin 1097-1127) ทายาทของผู้ว่าราชการชาวเติร์กประจำเมืองชีวา ที่แต่งตั้งโดยรัฐสุลต่านเซลจุก ได้ค่อยๆ เริ่มทำการแยกตัวออกเป็นอิสระ และเริ่มขับไล่พวกเซลจุกออกจากเอเชียกลาง จนกระทั่งสำเร็จใน ค.ศ. 1193 และสถาปนาารัฐสุลต่านเคาะวาริซมียได้สำเร็จ

ส่วนในขณะที่มีความสัมพันธ์กับราชวงศ์อับบาซียะฮ์นั้นค่อนข้างย่ำแย่ เนื่องจากช่วงก่อตั้งรัฐค.ศ. 1193 สุลต่านอาลาอูดดีน เตอกิช (Ala al-Din Tekish 1172-1200) ที่ได้กำจัดพวกเติร์กเซลจุกในเอเชียกลางจนหมดสิ้น ซึ่งด้วยกับการที่พวกเติร์กเซลจุกเริ่มอ่อนแอในการปกครองเอเชียกลางเป็นผลให้องค์เคาะลีฟะฮ์อัลนาศิร สามารถฟื้นฟูอำนาจทางศาสนาของราชวงศ์อับบาซียะฮ์³ ก่อนหน้านั้นใน ค.ศ. 1159 องค์กาหลิบอัลนาศิรได้พยายามเข้าไปควบคุมดินแดนในเอเชียกลาง จนเกิดการปะทะกันระหว่างกองทัพราชวงศ์อับบาซียะฮ์และรัฐสุลต่านเคาะวาริซมีย ซึ่งราชวงศ์อับบาซียะฮ์พ่ายแพ้ให้กับรัฐสุลต่านเคาะวาริซมีย⁴ และสูญเสียการควบคุมดินแดนในเอเชียกลางเพิ่มขึ้น จากเหตุการณ์ครั้งนี้ไม่เพียงส่งผลให้ราชวงศ์อับบาซียะฮ์สูญเสียดินแดน แต่ยังถูกจำกัดอำนาจทางการเมืองให้อยู่ภายในนครแบกแดด ดังนั้น

¹Al-Siyad. (1980). *Al-Maghul Fi Al-Tariq* المغول في التاريخ. Vol. 1, p. 84

²Syed Waqar Ali Shah. (2013). *Medieval Peshawar (1000- 1526 AD)*. p. 168.

³Abbud. (1978). *Al-Duala Khawarizm* الدولة الخوارزمية: نشأتها، علاقاتها مع الدول الإسلامية، نظمها العسكري والإدارية. ١٢٣١-١٠٩٧ هـ/ ٨٢٨-٤٩٠ م. p. 81.

⁴Al-Nuwayri. (2004). *Nihayat Al-Arnb Fi Funun Al-Adabi* نهاية العرب في فنون الادب. Vol. 23, p. 184.

ความพ่ายแพ้ให้กับรัฐสุลต่านเคาะวาริซมีย์เป็นตัวชี้วัดที่สำคัญในความอ่อนแอของราชวงศ์อับบาซียะฮ์ และนโยบายการฟื้นฟูอำนาจทางศาสนาขององค์เคาะลีฟะฮ์อัลนาศิร ไม่ได้มีผลกับรัฐสุลต่านเคาะวาริซมีย์ เนื่องจากใน ค.ศ. 1217 รัฐสุลต่านเคาะวาริซมีย์บุกโจมตีราชวงศ์อับบาซียะฮ์¹ เพราะความทะเยอทะยานทางการเมืองโดยต้องการครอบครองราชธานีของโลกมุสลิมของรัฐสุลต่านเคาะวาริซมีย์จึงกลายเป็นปฏิปักษ์ต่อราชวงศ์อับบาซียะฮ์

ช่วง ค.ศ.1258-1517 การล่มสลายของนครแบกแดดไม่ได้ทำให้ราชวงศ์อับบาซียะฮ์สูญเสียดุลยภาพในฐานประมุขของโลกมุสลิม ซึ่งพวกเขายังรักษาอำนาจทางศาสนาที่รัฐสุลต่านอื่นๆ ไม่สามารถแย่งชิงไปได้ กลุ่มรัชทายาทของราชวงศ์อับบาซียะฮ์ได้ลี้ภัยไปอยู่กรุงไคโร และได้รับการคุ้มครองจากรัฐสุลต่านเดิร์กัมมุลูกบะห์รี (Bahri Mamluks 1250-1382) แต่อย่างไรก็ตาม การได้รัชทายาทอับบาซียะฮ์มาอยู่ในกรุงไคโรของรัฐสุลต่านมัมลุกมีนัยยะทางการเมืองที่สำคัญคือการรักษาความชอบธรรมในการปกครองอียิปต์ เลอแวนต์ และอาราเบีย โดยเฉพาะนครมักกะฮ์และนครมาดีนะฮ์ แต่ในทางการปกครองแล้ว กลุ่มรัชทายาทอับบาซียะฮ์ไม่ได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการหรือตัดสินใจใดๆ

การล่มสลายของราชวงศ์อับบาซียะฮ์กับรัฐสุลต่านเคาะวาริซมีย์ในเอเชียกลางผนวกกับการที่รัฐสุลต่านอัยยูบียะฮ์ถูกปฏิวัติโดยกลุ่มทหารเดิร์กัมมุลูก และสถาปนาารัฐทหารในอียิปต์ขึ้นมาโดยมีชะฮ์ญัร อัรฎูร (Shajar Al-Durr 1249-1250) สุลต่านสตรีคนแรก ถือเป็นปรากฏการณ์ใหม่สำหรับโลกมุสลิม ดังนั้นกลุ่มมุสลิมในเอเชียกลางยังคงไม่ไว้วางใจกับการบริหารของกลุ่มทหารเดิร์กัมมุลูกนี้ที่นอกจากการมีสุลต่านสตรีเป็นคนแรกแล้ว พวกเขามักจะมีการปฏิวัติกันเองอยู่บ่อยครั้ง ซึ่งทางเลือกทางการเมืองของกลุ่มมุสลิมเอเชียกลางจึงเหลือเพียงแค่การยอมถูกปกครองโดยอาณาจักรมองโกล แตกต่างจากกลุ่มมุสลิมในพื้นที่อาหรับ โดยเฉพาะในเลอแวนต์และอียิปต์ที่ยึดตาม ท่านอิบน์ ตัยมียะฮ์ (Ibn Taymiyyah 1263-1328) นักวิชาการอิสลามคนสำคัญของโลกมุสลิมและมีอิทธิพลต่อสังคมมุสลิมในยุคสมัยนั้นซึ่งท่านอิบน์ ตัยมียะฮ์ ได้ประกาศให้ชุมชนมุสลิมสนับสนุนรัฐสุลต่านมัมลุก และต่อต้านอาณาจักรมองโกล² ด้วยกับการปฏิเสธและห้ามไม่ให้มุสลิมเข้าร่วมกับอาณาจักรมองโกลสอดคล้องกับจุดยืนของนักวิชาการอิสลามก่อนหน้านี้ เช่น ท่านอะมาลุดดีน อุมีร์ อิบน์ อิบรอฮีม อัรเราะชาฮีนี (Jamal Al-Din Ibn Ibrahim Al-Ras'ani 1209-1260)³ ท่านชาฟีอู อิบน์ อะลี (Shafi'a Ibn Ali 1251-1329)⁴ และอูฮุสซัน อะลี อิบน์ อะลี อัลหะลาบี (Abu Al-Hasan

¹Ibn Kathir. (2007). *Al-Bidaya wa Al-Nihaya* البداية والنهاية. Vol. 15, p. 79-80.

²Ibn Taymiyyah. (1976). *Risala Ila Al-Sulta* رسالة إلى السلطان الملك الناصر في شأن التتار. p. 12-14.

³Ibn Al-Waridi. (1996). *Tarikh Ibn Al-Waridi* تاريخ ابن الوردي. Vol. 2, p. 209.

⁴Al-Asqalani. (1998). *Al-Fadl Al-Mathur* الفضل الماثور من سيرة السلطان الملك المنصور. p. 85.

Ibn Ali Al-Halabi N.d.)¹ ผู้เขียนจึงมองว่า ประการดังกล่าวนี้เป็นสาเหตุที่พบหลุมศพในจีนที่มีจารึกชื่อนิสบะมาจากคาบสมุทรอาหรับน้อยมาก

ทั้งนี้ผู้เขียนจึงสรุปว่า วิฤติทางการเมืองของโลกมุสลิมที่เป็นผลมาจากความอ่อนแอของราชวงศ์อับบาซียะฮ์ส่งผลกระทบให้เกิดขั้วการเมืองที่หลากหลายมากขึ้น โดยเฉพาะรัฐสุลต่านต่างๆ ที่เป็นรัฐทหาร และนำไปสู่การสูญเสียความเป็นเอกภาพในโลกมุสลิม เป็นสาเหตุที่สำคัญที่ทำให้กลุ่มมุสลิมในเอเชียกลางโยกย้ายถิ่นไปยังจีนทั้งกลุ่มมุสลิมที่ถูกบังคับและกลุ่มมุสลิมที่อาสาเข้าร่วมกับอาณาจักรมองโกล แต่อย่างไรก็ตามการเข้ารับอิสลามของชนชั้นนำในอาณาจักรมองโกล ผ่านการเคลื่อนไหวของกลุ่มศุฟิย์ถือเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่สำคัญในการยับยั้งสถานะทางสังคมของกลุ่มมุสลิมในจีน

3.2 การเคลื่อนไหวของกลุ่มศุฟิย์

แนวคิดศุฟิย์ ถือเป็นแนวคิดหนึ่งในศาสนาอิสลามที่มุ่งเน้นในทางจิตวิญญาณ ต่อมาพัฒนามาเป็นขบวนการการฟื้นฟูอิสลามในยุคกลาง และมีหลายกลุ่ม โดยจะเรียกว่า “ญะรีเกาะห์” ซึ่งเป็นกลุ่มมุสลิมชายขอบที่เดิมทีจะปลีกวิเวกออกจากสังคม ต่อเมื่อเกิดวิฤติในสังคมมุสลิมจะพบว่าพวกเขาออกมาเคลื่อนไหวทางสังคม ดังที่ปรากฏในเอกสารของ มาร์ธา บิล ออลคอต² ระบุว่า ในช่วงที่อาณาจักรอิสลามเริ่มอ่อนแอมี 4 ญะรีเกาะห์ คือ กุบรอวีเยฮ์ (Kubrawiyya) ยาซาวีเยฮ์ (Yasawiyya) กอดิริเยฮ์ (Qadiriyya) และนัคชาบันดีเยฮ์ (Naqshbandiyya) ที่ก่อตัวเป็นขบวนการทางสังคมที่ฟื้นฟูและเผยแผ่ศาสนาอิสลามในเอเชียกลาง

การเคลื่อนไหวของกลุ่มศุฟิย์สามารถดึงดูดชนชั้นนำของชาวมองโกลให้เข้ารับอิสลามได้เป็นจำนวนมาก ด้วยกับการเทศนาและนำเสนอคำสอนที่เกี่ยวกับกระบวนการในการทำมาหากินให้กับจิตใจเริ่มต้นในอาณาจักรโกลเดนฮอร์ด (Golden Horde) 1242-1359 โดยเบิร์ก ข่าน (Berke Khan 1257-1266) หรือชาวมุสลิมเรียกว่า บะเราะกะฮ์ ข่าน ได้เข้ารับศาสนาอิสลามตั้งแต่ ค.ศ. 1252 ก่อนขึ้นรับตำแหน่งข่านใน ค.ศ. 1257 เบิร์ก ข่าน ถือเป็นข่านองค์แรกที่เข้ารับอิสลาม อย่างไรก็ตาม มีความแตกต่างในแหล่งข้อมูลทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับแรงจูงใจในการที่เบิร์ก ข่าน เปลี่ยนมารับศาสนา

¹Ibn Habib. (1978). *Tadhkirat Al-Nabih* تذكرة النبي في أيام المنصور وبنيه. Vol. 1, p. 248-250. Martha Brill Olcott. (2007, June). Sufism in Central Asia: A Force for Moderation or a

²Martha Brill Olcott. (2007, June). Sufism in Central Asia: A Force for Moderation or a Cause of Politicization?. *Carnegie Endowment for International Peace Publications Department*. (Online).

อิสลาม ซึ่งท่านตะเกียดดิน อัลมักริซีย์ (Al-Maqrizi المقریزی 1364-1442)¹ ระบุว่า เบิร์ก ข่าน เข้ารับอิสลามผ่านพ่อค้ามุสลิมสองคนจากกองคาราวานสินค้าเมืองบุคอรอ แต่ผู้เขียนมีความเห็นที่สอดคล้องกับเอกสารของกลุ่มนักวิชาการอิสลามส่วนใหญ่ เช่น ท่านอัชชะฮาบีย์ (Al-Dhahabi الذهبي 1274-1348)² ท่านอิบนุคอลลดูน (Ibn Khaldun ابن خلدون 1332-1406)³ และท่านอับดุลอับบาส อัลกอออลอฮันดี (Al-Qalqashandi القلقشندي 1356-1418)⁴ ที่ระบุว่า เบิร์ก ข่าน เข้ารับอิสลามผ่านแซคซียฟูตดิน อัลบาคอร์ซีย์ (Sayf Al-Din Bakharzi سيف الدين الباخري 1190-1261) แห่งเมืองบุคอรอ ซึ่งเป็นลูกศิษย์ของนัจมุดดิน อัลกูบรอ (Najm Al-Din Kubra نجم الدين كبرى 1145-1221) ปราชญ์คูฟีย์ผู้ก่อตั้งฆะวารีเกาะฮ์กูบรอวียะฮ์

การเข้ารับอิสลามของเบิร์ก ข่าน สร้างความนิยมให้กับชุมชนมุสลิมในเอเชียกลางเป็นอย่างมาก เขาได้เดินทางมายังเมืองบุคอรอและได้แสดงความเคารพต่อกลุ่มนักวิชาการอิสลามและนักนิติศาสตร์อิสลาม⁵ นอกจากนี้ เบิร์ก ข่าน ได้เจริญสัมพันธ์ไมตรีกับเคาะลีฟะฮ์ มุอตะซิม บิลลาฮ์⁶ และสุลต่านซอฮิร ไบบาร์ส (Zahir Baybars الظاهر بيبرس 1260-1277) รัฐสุลต่านมัมลุก⁷ ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นในการเข้ามาร่วมกับรัฐสุลต่านมัมลุกยับยั้งฮูลากู ข่าน ในการพิชิตคาบสมุทรอาหรับ⁸

นอกจากนี้ในอาณาจักรอิลข่าน (Ilkhanate ايلخانات 1256-1353) แม้ว่า ฮูลากู ข่าน (Hulagu Khan 1217-1265) ผู้ก่อตั้งอาณาจักรอิลข่านจะเป็นผู้บุกทำลายนครแบกแดด แต่กลุ่มรัชทายาทได้เข้ารับอิสลามผ่านกลุ่มปราชญ์คูฟีย์ด้วยเช่นเดียวกัน เช่น เตอกูดีร์ ข่าน (Teguder khan 1282-1284) บุตรชายคนที่ 7 ของฮูลากู ข่าน ซึ่งเขาอาศัยอยู่ในจีน ขณะที่บิดาของเขาพิชิตเอเชียกลางและเปอร์เซีย ต่อมาเขาได้กลับไปยังอิหร่านในรัชสมัยของอับากอ ข่าน (Abaqa Khan 1265-1282) และได้ขึ้นครองบัลลังก์หลังจากที่อับากอ ข่าน สิ้นพระชนม์ ต่อมาเขาได้เข้ารับอิสลามใช้ชื่อว่า สุลต่านอะหมัด และได้แต่งตั้งซัยคุกามาอุดดิน

¹Al-Maqrizi. (1997). *Al-Suluk limaerifat Dual Al-Muluk السلوك لمعرفة دول الملوك*. Vol. 1, p. 395.

²Al-Dhahabi. (1990). *Tariq Al-Islam تاريخ الإسلام*. Vol. 23, p. 363.

³Ibn Khaldun. (2001). *Tatikh Ibn Khaldun تاريخ ابن خلدون*. Vol. 5, p. 603.

⁴Al-Qalqashandi. (1985). *Maathir Al-linafat... مآثر الإنافة في معالم الخلافة*. Vol. 2, p. 99.

⁵Saad Hadi. (2015). *Dirasat Fi Tariikh Al-Turk Wa Al-Maghul دراسات في تاريخ الترك والمغول*. p. 237.

⁶Al-Dhahabi. (1985). *Sayr A'lam Al-Nubala سير أعلام النبلاء*. Vol. 23, p. 77.

⁷Saad Hadi. (2015). *Dirasat Fi Tariikh Al-Turk Wa Al-Maghul دراسات في تاريخ الترك والمغول*. p. 238.

⁸Ashu. (1963). *Zahir Baybars سلسلة أعلام العرب الظاهر بيبرس*. p. 75.

อับดุลเราะมาน อรรอฟีอี (Kamal Al-Din Abdul Al-Rahman Al-Rafi'i N.d.) เป็นผู้ดูแลการคลังของอาณาจักรอิลข่าน ต่อมาคือ มอซาน ข่าน (Ghazan Khan غازان 1271-1304) ในโลกมุสลิมเรียกว่า มะห์มูด มอซาน ที่เข้ารับอิสลามใน ค.ศ. 1294¹

ส่วนในราชวงศ์หยวน แม้จะไม่พบหลักฐานการเคลื่อนไหวของกลุ่มศุฟิย์ แต่ก็พบว่าในรุ่นหลานของกุบไลข่าน (Kublai Khan 忽必烈 1260-1294) ชื่อว่า อนันดา (Ananda 阿難答 1273-1307) ได้เข้ารับอิสลาม² และในยุคสมัยของกุบไลข่านก็ได้นำชนชั้นนำมุสลิมในรัฐสุลต่านเคาะวาริซมีย์มาสู่จีน โดยเฉพาะเมืองบுகอรอ เช่น ซัยยิดอะญัล อุมร์ ซาซุดดิน (Sayyid Ajjal Shams al-Din Omar 賽典赤·瞻思丁 1211-1279) ซึ่งเป็นสถานที่เดียวกับเชคซัยฟุดดิน อัลบาคอรีซีย์ ที่นอกจากจะเป็นปราชญ์ศุฟิย์แล้ว ยังคงเป็นผู้ยึดถือตามสำนักคิดฮานาฟี โดยสอดคล้องกับแนวทางของมุสลิมจีนส่วนใหญ่ในปัจจุบันที่ยึดถือตามสำนักคิดฮานาฟีและนิยมแนวคิดของศุฟิย์

ดังนั้นการเคลื่อนไหวของกลุ่มศุฟิย์ที่สามารถโน้มน้าวให้ชนชั้นนำของอาณาจักรมองโกลเข้ารับอิสลามได้เป็นจำนวนมาก ซึ่งนำไปสู่ผลประโยชน์ที่ทำให้กลุ่มศุฟิย์เลื่อนสถานะทางสังคมจากกลุ่มมุสลิมชายขอบ มาสู่ชนชั้นนำในอาณาจักรมองโกล ในขณะเดียวกันกลุ่มมุสลิมชาวเติร์กและชาวเปอร์เซีย เช่น ซัยยิดอะญัล อุมร์ ซาซุดดิน ก็ได้เข้าไปมีบทบาททางการเมืองในมณฑลยูนนาน และเป็นผู้ริเริ่มสร้างชุมชนมุสลิมให้มีความเข้มแข็ง ผู้เขียนจึงนำเสนอในหัวข้อถัดไปถึงการหลอมรวมชาติพันธุ์เติร์กและชนชั้นนำมุสลิมในเอเชียกลางเข้าสู่อาณาจักรมองโกล ก่อนจะกลายเป็นชุมชนมุสลิมหุยหุยที่เป็นพลเมืองของจีน

3.3 รัฐสุลต่านเคาะวาริซมีย์กับการถูกผนวกรวมเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรมองโกล

ความทะเยอทะยานทางการเมืองของรัฐสุลต่านเคาะวาริซมีย์ นอกจากต้องการจะเป็นประมุขแห่งโลกมุสลิมแทนที่ราชวงศ์อับบาซียะฮ์แล้ว พวกเขายังต้องการควบคุมเส้นทางสายไหม แม้ว่าใน ค.ศ. 1215 พวกเขาจะทำสัญญากับเจงกิสข่านเพื่ออำนวยความสะดวกในการเดินทางของกลุ่มพ่อค้า แต่ใน ค.ศ. 1218 กองคาราวานของอาณาจักรมองโกลถูกลอบสังหาร ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้เจงกิสข่านเริ่มทำสงครามกับรัฐสุลต่านเคาะวาริซมีย์³

¹Al-Qalqashandi. (1985). *Maathir Al-linifat* معالم الخلافة في آثار الإنافة Vol. 2, p. 99.

²Liu Haiwei. (2021, Jan) Rulership and Representations: Reconsidering the Religious Identity of Prince Ananda. *Central Asiatic Journal*. 64(1-2): 165-181.

³Ata' Malik Al-Juvayni. (1958). *Tarikh-i Jahangusha*. Edited by Muhammad Qazvini. English translation John Andrew Boyle, The History of the World Conqueror Vol. 2, p. 80-81.

อย่างไรก็ตามสาเหตุช่วงเวลาต่อมาของกลุ่มรัชทายาทที่เป็นชาวเติร์กและชนชั้นนำของ รัฐสุลต่านเคาะวาริชมีย์ที่ส่วนใหญ่เป็นชาวเปอร์เซียยังสามารถดำรงอยู่ในอาณาจักรมองโกล ได้โดยที่ยังคงรักษาอัตลักษณ์ของตนเอง เนื่องจากการที่พบหลุมฝังศพของกลุ่มรัชทายาทรัฐสุลต่านเคาะวาริชมีย์ในจีนหลายแห่งที่เสียชีวิตในช่วงปลายศตวรรษที่ 13 ถึงต้นศตวรรษที่ 14 และพบหลุมฝังศพกลุ่มนักวิชาการชาวเปอร์เซียตามที่ปรากฏในงานเขียนของ Masaki Mukai ผู้เขียนวิเคราะห์ว่า มีสองประการที่สำคัญ

ประการแรก ความสัมพันธ์ระหว่างชาวมองโกลและชาวเติร์ก เมื่อพิจารณาถึงการ ก่อตัวของอาณาจักรมองโกล นอกจากเจงกิสข่านจะผนวกรวมชนเผ่ามองโกล เช่น ชนเผ่าโออิรัต (Oirat) ชนเผ่ามังกูรอน (قبيلة منقوران) และชนเผ่าอาซาน (قبيلة ازان) ซึ่งเป็นชนเผ่า มองโกลขนาดใหญ่แล้ว¹ ยังหลอมรวมชนเผ่าเติร์กหลายเผ่าที่ยอมจำนนและถูกบังคับให้เข้า ร่วมกับอาณาจักรมองโกล เช่น เผ่ากีรอยิต (الكرايت Kerait)² และเผ่าไนมาน (قبيلة النايمن Naiman) ที่ถูกเจงกิสข่านสังหารหัวหน้าเผ่า³ ทำให้กลุ่มผู้นำของเผ่าหนีไปอยู่กับรัฐสุลต่านเคาะวาริชมีย์ และได้มีปฏิสัมพันธ์จนกลายเป็นส่วนหนึ่งในรัฐสุลต่านเคาะวาริชมีย์⁴ ทั้งนี้ กลยุทธ์ที่เจงกิสข่านดำเนินมาตลอดตั้งแต่เริ่มก่อตั้งอาณาจักรที่เข้มแข็งของเขาคือการหลอมรวมกับชนเผ่าเติร์ก หรือกระทั่งรุ่นทายาทใน ค.ศ. 1285 กุบไลข่านก็นำทหารชาวเติร์กอยู่กว่า 1,000 ครอบครัวไปยังยูนนาน⁵ ดังนั้นเมื่อกลุ่มรัชทายาทของรัฐสุลต่านเคาะวาริชมีย์เป็นชาวเติร์กที่ยอมจำนน จึงสามารถหลอมรวมอยู่ภายใต้อาณาจักรมองโกลที่มีรากฐานของชนเผ่าเติร์กกับมองโกล

ประการที่สอง ความรู้และความสามารถของชนชั้นนำรัฐสุลต่านเคาะวาริชมีย์ โดยแม้ว่ารัฐสุลต่านเคาะวาริชมีย์จะเป็นชาติพันธุ์เติร์ก แต่พวกเขามีพื้นฐานมาจากเผ่าเร่ร่อนและทหาร ดังนั้นในการบริหารราชการจำเป็นต้องพึ่งพากลุ่มนักวิชาการชาวเปอร์เซีย เช่น ญาลาลุดดีน มุหัมมัด อิบน์ ญอฮิร อัลบุคอรี (Jamal Al-din Ibn Tahir Al-Bukhari 劄馬魯丁 Nd.-1289) นักดาราศาสตร์ที่ทำงานในหอดูดาวเมือง Maragheh เข้ารับราชการภายใต้ราชวงศ์หยวน

¹Ibn Khaldun. (2001). *Tatikh Ibn Khaldun* تاريخ ابن خلدون. Vol. 5, p. 526.

²Saad Hadi. (2015). *Dirasat Fi Tariikh Al-Turk Wa Al-Maghul* دراسات في تاريخ الترك والمغول. p. 195.

³Al-Nassawi. (1953). *Sirat Al-Sultan Jalal al-Din Mangburni* سيرة السلطان جلال الدين منكبرتي. p. 7.

⁴Saad Hadi. (2015). *Dirasat Fi Tariikh Al-Turk Wa Al-Maghul* دراسات في تاريخ الترك والمغول. p. 209-210.

⁵Michael C. Brose. (2015). Yunnan's Muslim Heritage. *China's Encounters on the Southand Southwest Reforging the Fiery Frontier Over Two Millennia*. No.7. pp. 133-155.

ใน ค.ศ. 1244¹ หรือซัยยิดอะญัล อุมร์ ซำซุดดิน (Sayyid Ajjal Shams al-Din Omar 赛典赤·赡思丁 1211-1279) ซึ่งเป็นมุสลิมคนแรกที่เข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมืองในตำแหน่งผู้ว่าราชการมณฑลยูนนาน และซัยยิดซำซุดดินก็ถือเป็นบรรพบุรุษของเจิ้งเหอ (Zheng He 1371-1433) โดยปรากฏในงานเขียนของ Chuanchao Wang และคณะ ที่ได้ศึกษา Y โครโมโซมของเชื้อสายในปัจจุบันของซัยยิดอะญัล ซึ่งพิสูจน์ได้ว่า ท่านเป็นชาวเปอร์เซีย² นอกจากนี้การใช้คำว่า ซัยยิด (Sayyid سيد) ในประเพณีมุสลิมยังหมายถึงการที่สืบเชื้อสายมาจากท่านศาสนทูตมุฮัมมัด ดังนั้นความเชี่ยวชาญในด้านการเงิน ดาราศาสตร์ หรือการบริหารราชการของชนชั้นนำชาวเปอร์เซียถือเป็นจุดดึงดูดให้ราชวงศ์หยวนต้องการมุสลิมกลุ่มนี้เข้ามาสู่จีน เนื่องจากชาวมองโกลมีพื้นฐานเช่นเดียวกับรัฐสุลต่านเคาะวาริซมีย์ที่มีพื้นฐานมาจากการเป็นเผ่าเร่ร่อนและทหารที่เชี่ยวชาญในด้านการทำสงคราม และดินแดนที่พวกเขาพิชิตกว้างใหญ่เกินกว่าที่กลุ่มรัชทายาทเจงกิสข่านจะบริหารเพียงลำพัง

ดังนั้นการที่รัฐสุลต่านเคาะวาริซมีย์ถูกผนวกรวมกับอาณาจักรมองโกล ถือเป็นการส่งเสริมอาณาจักรมองโกลให้มีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น กลุ่มมุสลิมในเอเชียกลางต่างก็อพยพไปสู่จีนเพื่อความมั่นคงในชีวิต โดยเฉพาะช่วงเวลาที่ซัยยิดอะญัล อุมร์ ซำซุดดิน ได้เข้าไปมีบทบาทสำคัญทางการเมือง ทั้งนี้ในช่วงเวลาของราชวงศ์หยวนชุมชนมุสลิมถูกยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งจาก Semu 色目 ในราชวงศ์หยวน

3.4 สภาพชุมชนมุสลิมหุหยู

การที่ซัยยิดอะญัล อุมร์ ซำซุดดินได้รับแต่งตั้งจากกุบไลข่านเป็นผู้ราชการประจำมณฑลยูนนานในค.ศ. 1274 ส่งผลให้เกิดชุมชนมุสลิมที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งเขาอยู่ในตำแหน่งเพียง 5 ปี (1274-1275) ถือเป็นช่วงเวลาสั้นๆ สำหรับการบริหารในระบบการปกครองในยุคนั้น ทั้งนี้เขาเริ่มต้นด้วยการสร้างมัสยิด ดังที่ปรากฏในเอกสารของ Bai Shouyi 白壽彝 ระบุว่า ในเมืองคุนหมิงมีมัสยิดถึง 12 แห่ง³ นอกจากนี้ Michael C. Brose ได้กล่าวว่า ซัยยิดอะญัล ต้องการบริหารดูแลอำนาจระหว่างระบบทหารกับระบบราชการพลเรือน ทั้งนี้เพียงแค่ 1 ปีเขาได้เปลี่ยนให้พลเรือนเข้ามาแทนที่เจ้าหน้าที่ทหารในการรับราชการ และนำทหารไปรักษาการในพื้นที่ยุทธศาสตร์ต่างๆ ย้ายค่ายทหารและศูนย์บัญชาการทั้งหมดกลับมา

¹Shi Yunli. (2014). Islamic Astronomy in the Service of Yuan and Ming Monarchs. *Suhayl*. (Online).

²Chuanchao Wang, et al. (2014). Present Y chromosomes support the Persian ancestry of Sayyid Ajjal Shams al-Din Omar and Eminent Navigator Zheng He. *Communication on Contemporary Anthropology*. (Online).

³Bai Shouyi. (1983). *Zhongguo Yisilanjian shi cunqao* 中國伊斯蘭史存稿. p. 290-298.

สู่เมืองคุนหมิง ซึ่งเป็นเมืองหลวงของมณฑลยูนนาน ทั้งนี้เพื่อให้โครงสร้างนี้ประสบความสำเร็จ เขาได้แต่งตั้ง นาซีร์ อัลดีน (Nasr Al-Din N.d.-1292) ดำรงตำแหน่งผู้ดูแลสำนักงานประจำมณฑลยูนนาน¹

ส่วนในด้านวิชาการและการศึกษาของชุมชนมุสลิม ซึ่งถูกพัฒนาจากชาวต่างชาติมาสู่พลเมืองในจีนโดยถูกเรียกว่า ชาวฮุยหุย (Hui-hui 回回) ทั้งนี้การที่ราชวงศ์หยวนนำชนชั้นนำมุสลิมเข้ามาสู่จีน ถือเป็นปรากฏการณ์ที่สำคัญในการพัฒนาเทคโนโลยีและการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม โดยสถาบันต่างได้ถูกก่อตั้งขึ้นมามากมาย เช่น

1) สถาบันดาราศาสตร์อิสลาม (Huihui Sitian Jian 回回司天監) ก่อตั้งขึ้นใน ค.ศ. 1271 ที่มีญาลาลุดดีน มุห์หมัด อิบน์ ฏอฮิร อัลบุคอรี นักดาราศาสตร์ชาวเปอร์เซียเป็นผู้ดูแล ซึ่งได้รับการยอมรับมาจนถึงราชวงศ์หมิง โดยจักรพรรดิหงอู่ (Hongwu Emperor 洪武帝 1328-1398) ได้กล่าวว่า

天文之學，其出於西域者，約而能精。雖其術不與中國古

ความรู้ด้านดาราศาสตร์ที่มาจากตะวันตก (อิสลาม) มีความกระชับและแม่นยำ แม้ว่าจะมีวิธีการที่แตกต่างจากดาราศาสตร์จีนโบราณ²

2) สถาบันทางการแพทย์ ก่อตั้งขึ้น ค.ศ. 1263 ประกอบด้วยแผนกต้อนรับทางการแพทย์ของตะวันตก Xiyu Yiyao Si 西域醫藥司 ซึ่งตะวันตกในที่นี้หมายถึง การแพทย์ของอิสลาม แผนกการแพทย์เพื่อเป็นสวัสดิการให้กับกลุ่มผู้อพยพและทหาร Guanghui Si 廣惠司 แผนกต้อนรับยาของมุสลิม Huihui Yaowu Yuan 回回藥物料院

3) สถาบันอิสลามแห่งราชสำนักหยวน (Huihui Guozixue 回回國子學) ก่อตั้งขึ้นใน ค.ศ. 1289 เพื่อเรียนภาษาอิสติฟี (Yisitifei wen 亦思替非文)³ และภาษาเปอร์เซีย เนื่องจากในราชวงศ์หยวนภาษาเหล่านี้ถือเป็นภาษาที่มีความสำคัญและถูกใช้ในราชการ⁴ ทั้งนี้การมีสถาบันอิสลามในราชวงศ์หยวนถือเป็นการกระตุ้นให้มีมุสลิมจำนวนมากเข้าสอบ

¹Michael C. Brose. (2015). Yunnan's Muslim Heritage. *China's Encounters on the South and Southwest Reforging the Fiery Frontier Over Two Millennia*. No.7. pp. 133-155.

²Li Liang. (2016). Arabic Astronomical Tables in China: Tabular Layout and its Implications for the Transmission and Use of the Huihui Lifa. *East Asian Science, Technology, and Medicine*. 44, p. 21-64.

³ภาษาอิสติฟี หมายถึงภาษาที่ราชวงศ์หยวนใช้เรียก ภาษาอาหรับ โดยมาจากภาษาอาหรับ คำว่า มุสฏอฟา (مسطوف) ซึ่งเป็นฉายานามของศาสนทูตมุห์หมัด

⁴Qiu Shusen. (1996). *Zhongguo Huizu shi* 中國回族史, p. 290.

เข้าเป็นข้าราชการภายในราชวงศ์หยวน อย่างไรก็ตามแตกต่างการบังคับใช้กฎหมายที่มุสลิม หุยหุยไม่ได้รับอิสระในการบังคับใช้กฎหมายอิสลาม เนื่องจากถูกหลอมรวมเป็นพลเมืองของ ราชวงศ์หยวนจึงต้องถูกบังคับใช้กฎหมายตามราชวงศ์หยวน ดังเช่นในกรณีมรดก ภรรยาจะ ไม่มีสิทธิรับมรดกตามประมวลกฎหมายราชวงศ์หยวนที่ระบุว่า

身喪戶絕，另無應繼之人.....盡數拘收入官。

ทรัพย์สินของผู้ที่ล่วงลับโดยปราศจากบุตรชาย จะต้องถูกส่งมอบให้กับรัฐ¹

ซึ่งแตกต่างจากกฎหมายอิสลามที่เน้นการสมรสเป็นเงื่อนไขร่วมกับการเป็นเครือญาติ โดยไม่ว่าสามีหรือภรรยาเสียชีวิต ทั้งคู่มีสิทธิรับมรดกจากฝ่ายที่เสียชีวิต แม้ว่าจะมีบุตรชาย หรือไม่มีบุตรด้วยกันก็ตาม แต่มีเงื่อนไขว่าหากการหย่าร้างเกิดขึ้นก่อนการร่วมประเวณี ทั้งสองจะไม่มีสิทธิรับมรดก ดังโองการอัลกุรอานบทอัลนีสอาอ์ โองการที่ 12 ระบุว่า

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا كُنْتُمْ الْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ طَلَقْتُمُوهُنَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ
تَمْسُوهُنَّ فَمَا لَكُمْ عَلَيْهِنَّ مِنْ عِدَةٍ تَعْتَدُونَهَا فَمَنْعُوهُنَّ وَسَرْحُوهُنَّ سَرَاحًا

جَمِيلًا

โอ้บรรดาผู้ศรัทธาเอ๋ย ! เมื่อพวกเจ้าได้สมรสกับบรรดาหญิงผู้ศรัทธา
แล้วพวกเจ้าได้หย่าพวกเธอก่อนที่พวกเจ้าจะแตะต้องตัวพวกเธอ
(คือร่วมหลับนอนกับพวกเธอ) ดังนั้น สำหรับพวกเจ้าไม่มีสิทธิ
(ที่จะให้พวกเธออยู่) ในอิตตะฮ์ โดยที่พวกเจ้าจะนับเวลาการอยู่ในอิตตะฮ์
ฉะนั้น พวกเจ้าจงให้ผลประโยชน์แก่พวกเธอบ้าง
แล้วปล่อยให้พวกเธอจากไปโดยดีงาม

นอกจากนี้สำหรับกฎหมายอิสลาม หากสามีมีบุตร ภรรยาจะได้รับมรดก 1/4 จากทรัพย์สินของสามี แต่หากสามีไม่มีบุตร ภรรยาจะได้รับ 1/8 จากทรัพย์สินของสามี ดังนั้น จึงมีความแตกต่างกันระหว่างประมวลกฎหมายราชวงศ์หยวนกับกฎหมายอิสลาม ทั้งนี้การถูกบังคับใช้กฎหมายราชวงศ์หยวนถือเป็นข้อจำกัดเดียวที่ชุมชนมุสลิมประสบในราชวงศ์

¹Li Gang. (2021). *The Hui Muslims' Identity Negotiations: A Socio-Legal Investigation into the Relations between the Shari'a and the Chinese Legal Systems*. p. 250.

หยวน แต่ในด้านอื่นๆ พบว่ามีการพัฒนาขึ้นเป็นอย่างมากโดยเฉพาะในด้านการศึกษาที่สามารถผลักดันให้ภาษาอาหรับและภาษาเปอร์เซียเป็นภาษาที่สำคัญในราชวงศ์หยวน

ทั้งนี้ชุมชนมุสลิมในจีนสามารถปรับตัวและสามารถยับยั้งสถานะทางสังคมได้ในสังคมจีน ไม่ว่าพวกเขาจะถูกมองหรือถูกปฏิบัติจากรัฐในรูปแบบใด ทั้งในรูปแบบชาวต่างชาติภายใต้ราชวงศ์ถังและราชวงศ์ซ่ง หรือฐานะพลเมืองที่ต้องถูกบังคับใช้กฎหมายอื่นจากกฎหมายอิสลาม ซึ่งหากมองในการอพยพมาแต่ละครั้งของกลุ่มมุสลิม พวกเขามาจากพื้นที่ ภูมิหลัง และวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน แต่ศาสนาอิสลามได้หล่อหลอมมุสลิมทุกกลุ่มในสังคมจีนให้เป็นหนึ่งเดียว ตลอดจนใช้การเรียนรู้และการศึกษาในการรักษาอัตลักษณ์ของอิสลามและสร้างการผสมผสานทางวัฒนธรรมกับสังคม ดังนั้นจึงถือเป็นปรากฏการณ์ที่ชุมชนมุสลิมต้องตระหนักถึงศักยภาพของเยาวชนมุสลิมและให้ความสำคัญกับคุณภาพของสถานศึกษามากกว่าการเพิ่มปริมาณสถานศึกษา

4. สรุปผลการศึกษา

การศึกษาการสร้างชุมชนมุสลิมที่เข้มแข็งภายใต้รัฐที่ไม่ใช่มุสลิม: มองผ่านประวัติศาสตร์การก่อตั้งชุมชนมุสลิมภายใต้ราชวงศ์หยวน โดยเริ่มต้นจากการศึกษาชุมชนมุสลิมตั้งแต่ราชวงศ์ถังและราชวงศ์ซ่ง และมุ่งเน้นในการศึกษาชุมชนมุสลิมภายใต้ราชวงศ์หยวน ซึ่งผู้เขียนพบว่ามี 3 ด้านที่สำคัญในการที่มุสลิมในจีนประสบความสำเร็จในการสร้างก่อตั้งชุมชนมุสลิมหยุดยั้งนั้นคือ ด้านความเชื่อ ด้านสังคม และด้านการเมือง โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ด้านความเชื่อ พื้นฐานความเชื่อโดยเฉพาะแนวคิดศุฟิย์ของมุสลิมในเอเชียกลางมุ่งเน้นไปในมิติด้านจิตวิญญาณและไม่เป็นภัยต่อความมั่นคงของอาณาจักรมองโกล ถือเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ชุมชนมุสลิมมีการเติบโตได้อย่างรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ โดยที่ไม่ถูกบีบคั้นจากอำนาจของอาณาจักรมองโกล ในขณะเดียวกัน การรุกรานของชาวมองโกลต่อรัฐต่างๆ ของมุสลิม โดยเฉพาะการรุกรานราชวงศ์อับบาซียะฮ์ ประมุขของโลกมุสลิม ไม่ได้มีเป้าหมายในการนำความเชื่ออื่นมาแทนที่ศาสนาอิสลาม และไม่ได้เป็นสงครามในลักษณะเดียวกับสงครามครูเสดที่มีปมความขัดแย้งในเรื่องศาสนาโดยตรง ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่อยู่ในช่วงเวลาใกล้เคียงกัน ทั้งนี้เมื่อชาวมองโกลสามารถยึดครองดินแดนมุสลิมได้ พวกเขาก็กังคงใช้มุสลิมในเอเชียกลาง โดยเฉพาะในเมืองบุคอรามาเป็นผู้ว่าประจำหัวเมืองต่างๆ และบางส่วนก็ยังคงได้รับตำแหน่งข้าราชการระดับสูงในราชสำนักของมองโกล

ด้านสังคม กลุ่มมุสลิมประกอบด้วย 3 ชชาติพันธุ์ คือ อาหรับ เปอร์เซีย และเติร์ก ซึ่งแต่ละชาติพันธุ์เข้ามาสู่จีนด้วยกับภารกิจและช่วงเวลาที่แตกต่างกัน โดยสามารถสรุปได้ 3 กลุ่ม คือ

กลุ่มทหาร มาจากชาวอาหรับที่เข้ามาปราบปรามกบฏแอน ลูเชน (An Shi zhiluan 安史之亂) และชาวเติร์กจากรัฐสุลต่านเคาะวาริซม์ และชาวเติร์กอุยกูร์

กลุ่มพ่อค้า มาจากชาวเปอร์เซียและบางส่วนจากชาวอาหรับ เดินทางผ่านทางทะเลเข้าสู่จีน

กลุ่มนักวิชาการ มาจากชาวเปอร์เซียที่ถูกกบไลข่านนำมาช่วยบริหารราชการและพัฒนาวิทยาการให้กับราชวงศ์หยวน

ดังนั้นแม้ว่ากลุ่มมุสลิมในแง่หนึ่งจะเป็นผู้รุกรานจีน เนื่องจากเข้าร่วมกับกองทัพมองโกลในการพิชิตดินแดนจีน แต่ในอีกแง่หนึ่งพวกเขาก็ได้นำวิทยาการเข้าไปสู่จีน อีกทั้งกลุ่มมุสลิมที่เข้าไปสู่จีนก็ยังคงมีกลุ่มพ่อค้าที่พวกเขาบริหารราชการอยู่ในจีนตั้งแต่ราชวงศ์ถังและราชวงศ์ซ่ง ซึ่งกลุ่มพ่อค้ากลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่ประสบความสำเร็จในการทำธุรกิจในจีน และสามารถหล่อหลอมกับวัฒนธรรมของจีนได้ ทั้งนี้เมื่อราชวงศ์หยวนเปิดโอกาสให้มุสลิมได้เข้าไปมีบทบาททางการเมือง พวกเขาได้ใช้กลไกทางการเมืองในการหลอมรวมมุสลิมทุกชาติพันธุ์ แม้กระทั่งกลุ่มรัชทายาทรัฐสุลต่านเคาะวาริซม์ที่ถูกมุสลิมส่วนใหญ่เกลียดชัง เนื่องจากตั้งตัวเป็นปฏิปักษ์กับราชวงศ์อับบาซียะฮ์ เมื่อเข้ามาอาศัยในชุมชนมุสลิมในจีนและเสียชีวิตลง ก็ยังได้รับการจัดแต่งสุสานให้อย่างสมพระเกียรติ

ด้านการเมือง ประการแรก การเกิดวิกฤติทางการเมืองของโลกมุสลิมในศตวรรษที่ 10 เป็นต้นมา ส่งผลให้เกิดความล่าช้าทางการเมือง เนื่องจากแต่ละรัฐที่สถาปนาารัฐสุลต่านขึ้นมา เช่น รัฐสุลต่านเซลจุก รัฐสุลต่านมัมลุก หรือกระทั่งรัฐสุลต่านเคาะวาริซม์เป็นรัฐที่ถูกสถาปนาขึ้นจากกลุ่มทหาร ซึ่งอาจจะส่งผลดีในแง่ของความมั่นคงในระยะสั้น แต่ในระยะยาวไม่สามารถสร้างการเมืองที่มีความทันสมัยและปรับตัวกับยุคสมัยที่เปลี่ยนไป ทั้งนี้ความอ่อนแอของราชวงศ์อับบาซียะฮ์ยังส่งผลกระทบให้เกิดความล้มเหลวในด้านสังคม โดยเฉพาะในแง่ความขัดแย้งของนิกายสุหนี่กับนิกายชีอะฮ์ หรือกระทั่งการเผชิญหน้ากันระหว่างสำนักคิดนิติศาสตร์อิสลาม และสำนักคิดเทววิทยา ดังนั้นการเกิดวิกฤติทางการเมืองในโลกมุสลิมถือเป็นแรงผลักดันกลุ่มมุสลิมให้ออกจากรัฐอิสลาม

ประการที่สอง การที่กลุ่มรัชทายาทเจงกิสข่านเข้ารับอิสลาม นอกจากจะสามารถยกระดับศาสนาอิสลามภายใต้อาณาจักรมองโกล ยังสามารถป้องกันไม่ให้อาณาจักรอิลข่านภายใต้การนำของฮูลากู ข่าน ไปสู่คาบสมุทรอาหรับ

ประการที่สาม การเข้าไปมีบทบาททางการเมืองของชัยยิดอะณูล อุมัร ชำซุดดิน (Sayyid Ajjal Shams al-Din Omar 賽典赤·瞻思丁 1211-1279) ซึ่งการใช้คำว่า ชัยยิด ที่สื่อถึงการเป็นเชื้อสายศาสนทูตและอยู่ในนิกายสุหนี่ สำนักคิดฮานาฟี บุคลิกภาพส่วนนี้สามารถสร้างความน่าเชื่อถือจากกลุ่มมุสลิมทั้งนิกายสุหนี่และนิกายชีอะฮ์ นอกจากนี้การบริหารราชการมีส่วนสำคัญเป็นอย่างมาก โดยการเปิดโอกาสให้พลเรือนเข้ามาบริหารราชการแทนที่เจ้าหน้าที่ทหาร ซึ่งทำให้เกิดการแข่งขันและคัดสรรบุคคลที่มีคุณภาพเข้ามาปฏิบัติงาน

ข้อเสนอแนะ

1) การเคลื่อนไหวของกลุ่มศุฟิย์ในยุคกลางสามารถยกระดับศาสนาอิสลามได้ และทำให้พวกเขาขยับสถานะทางสังคมจากกลุ่มมุสลิมชายขอบมาสู่ชนชั้นนำรัฐมุสลิมในถัดมา แต่อย่างไรก็ตามการล่มสลายของอาณาจักรออตโตมาน ส่วนหนึ่งมาจากกลุ่มศุฟิย์ที่ไม่ยอมรับปรับตัวในด้านแนวคิดทางการเมือง ดังนั้นการคำนึงถึงบริบท ช่วงเวลา และการดึงแนวคิดที่อยู่ในการเคลื่อนไหวของกลุ่มมุสลิมในอดีตมาปรับใช้อย่างเหมาะสม

2) มุสลิมต้องตระหนักถึงการสร้างชุมชนที่เข้มแข็งและมีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างเยาวชนมุสลิมให้สามารถเข้าไปสู่การแข่งขันในระดับประเทศได้ ซึ่งนอกจากจะต้องสร้างพื้นฐานทางศาสนาอิสลามให้เข้มแข็งแล้ว จะต้องให้ความรู้ที่จะสามารถอยู่ร่วมกับสังคมได้

3) การแก้ไขปัญหาความไม่สงบในพื้นที่ของมุสลิม ควรใช้องค์กรหรือหน่วยงานของพลเรือนเข้าไปแก้ปัญหา โดยพลเรือนจะต้องเปิดให้มีเลือกตั้งหรือสอบแข่งขันอย่างเป็นธรรม เพื่อคัดสรรคนที่มีศักยภาพและชาวบ้านในพื้นที่ที่มีความไว้วางใจ

บรรณานุกรม

- Abbud, Nafi Tawfiq. (1978). *الدولة الخوارزمية: نشأتها، علاقاتها*. Bagdad: مع الدول الإسلامية، نظمها العسكرية والإدارية ١٢٣١ - ١٠٩٧ هـ / ١٢٨-٤٩٠ م. Matba'at Al-Gami'at.
- Al-Asqalani, Shafi Ibn Ali. (1988). *الفضل الماثور من سيرة الفضل الماثور من سيرة*. Beirut: Al-Maktaba Al-Asriyya.
- Al-Dhahabi, Shams Al-Din Abu Abdillah Muhammad ibn Ahmad. (1990). *Tariq Al-Islam*. Beirut: Dar Al-Kitab Al-Arabi.
- _____. (1985). *Sayr A'lam Al-Nubala*, Vol. 23. Beirut: Muasasat Al-Risala.
- Alfina H. and Hamdan M. (2022, December). The Misinterpretation of Ibn Taymiyyah's Mardin Fatwa by the Modern Jihadist. *Fikrah: Jurnal Ilmu Aqidah dan Studi Keagamaan*, 10(2): 315-328.
- Al-Ghamidy, Aali Muhamad Aali Awda. (1988). *Bilad Al-Sham Qabil Al-Ghazv Al-Maghuli*. Mecca: Maktaba Al-Thalib Al-Jami'i.
- Al-Maqrizi, Ahmad Ibn Ali. (1997). *السلك لمعرفة Dual Al-Muluk*. Vol. 1. Beirut: Dar Al-Kotob Al-Ilmiyah.
- Al-Nassawi, Muhamad Ibn Ahmad. (1953). *Sirat Al-Sultan Jalal al-Din Mangburni*. Egypt: Dar Al-Fikr Al-Arabi.
- Al-Nuwayri, Shihab Al-Din. (2004). *Nihayat Al-Arnb Fi Funun Al-Adabi*. Vol. 23. Beirut: Dar Al-Kotob.
- Al-Safady, Salah Al-Din. (2000). *Al-Wafi Bileafiyat*. Beirut: Dar Ihya'a Al-Turos Al-Arabi.
- Al-Suyuti, Jalal Al-Din. (2013). *Tariq Al-Khulafa'a*. Qatar: Ministry of Awqaf and Islamic Affairs.
- Al-Siyad, Abdul Al-Muti. (1980). *Al-Maghul Fi Al-Tariq*. Vol. 1. Beirut: Dar Al-Kitab Al-Arabi.
- Al-Qalqashandi, Shihab Al-Din Abu Al-Abbas Ahmad Ibn Ali. (1985). *Maathir Al-linafat*. Vol. 2. Kuwait: Matbaat Hukumat Al-Kuay.

- Ata' Malik Al-Juvayni. (1958). *Tarikh-i Jahangusha*. Edited by Muhammad Qazvini. English Translated by John Andrew Boyle. *The History of the World Conqueror*. Vol. 2. Manchester: Harvard University Press.
- Ashu, Said Abdulfatah. (1963). *Zahir Baybars سلسلة أعلام العرب الظاهر بيبرس*. Egypt: Matbaat AL-Misr.
- (1976). *Al-Asru Mamaliky fi Misr wa Al-Sham العصر المماليكي في مصر والشام*. Beirut: Dar Al-Nahda.
- Bai Shouyi. (1983). *Zhongguo Yisilanjian shi cunqao* 中國伊斯蘭史存稿, Yinchuan: Ningxia renmin chubanshe.
- Chen Dasheng. (1984). *Quanzhou Yisilanjiao Shike* 泉州伊斯兰教石刻. Tr. Chen Enming. Quanzhou: Fujian People's Publishing Society.
- Chuancho Wang, et al, (2014). Present Y chromosomes support the Persian ancestry of Sayyid Ajjal Shams al-Din Omar and Eminent Navigator Zheng He, *Communication on Contemporary Anthropology*. Retrieved October 31, 2022 <https://www.semanticscholar.org/paper/Present-Y-chromosomes-support-the-Persian-ancestry-Wang-Wang/fab7c7a6f41cc98c4e6774f746e5775b4c7f5abc>
- Dang Yinping. (2002). Tangdai you wu 'bingongke' xinlun 唐代有無 '賓貢科' 新論. *Shehui kexue zhanxian* 社會科學戰綫. No. 1, p. 152-157.
- EBECI (Editorial Board of the Encyclopedia of Chinese Islam). (2007). *Zhongguo Yisilan baike quanshu* 中國伊斯蘭百科全書. Chengdu: Sichuan cishu chubanshe.
- Fan Ke. (2001, October). Maritime Muslims and Hui Identity: A South Fujian Case. *Journal of Muslim Minority Affairs*. 21(2): 309- 332.
- Jin Xiaoli. (2003). Huizu chuantong jiaoyu jianlun 回族傳統教育簡論. *Guyuan shifan xueyuan xuebao* 固原示範學院學報. 24(4): 61-63.
- Huda Darwish. (2002). *Al-Alaqat Al-Siyasiyah Al-Turkiyah Al-Yahudiyah العلاقات التركيه اليهودية*. Damascus: Darul Qalam.
- Ibn Al-Waridi, Abu Hafs Zayn Al-Din Umar ibn al-Muzaffar. (1996). *Tarikh Ibn Al-Waridi تاريخ ابن الوردي*. Vol. 2. Beirut: Dar Al-Kitab Al-Ilmiyyah.

- Ibn Ameed, Jirjis Al-Makin. (1997). *Akbar Al-Ayubiyin* اخبار الايوبين. Cairo: Maktaba Al-Saqafi Al-Diniya.
- Ibn Habib, Hasan Ibn Umar. (1978). *Tadhkirat Al-Nabih* تذكرة النبيه في أيام المنصور وبنيه. Vol. 1. Cairo: Dar Al-Kotob Press.
- Ibn Kathir, Abu Al-Fida' Imad Al-Din Isma'il Ibn Umar. (2007). *Al-Bidaya wa Al-Nihaya* البداية والنهاية. Vol. 15. Damascus: Dar Ibn Khathir.
- Ibn Khaldun, Wali Al-Din Abdu Al-Rahman Ibn Muhammad ibn Muhammad ibn Abi Bakr Muhammad Ibn Al-Hasan. (2001). *Tatikh Ibn Khaldun* تاريخ ابن خلدون. Vol. 5. Beirut: Dar al-Fikri.
- Ibn Taymiyyah, Taqi Al-Din Ahmad ibn Abdu Al-Halim ibn Abdul Al-Salam Al-Numayri Al-Harrani. (1976). *Risala Ila Al-Sultan* رسالة إلى السلطان الملك الناصر في شأن risala ila al-sultan. Beirut: Dar Al-Kitab Al-Jadid.
- Liu Haiwei. (2021, Jan). Rulership and Representations: Reconsidering the Religious Identity of Prince Ananda. *Central Asiatic Journal*. 64(1-2): 165-181.
- Li Gang. (2021). *The Hui Muslims' Identity Negotiations: A Socio-Legal Investigation into the Relations between the Shari'a and the Chinese Legal Systems*. PhD Thesis. University of Groningen.
- Li Liang. (2016). Arabic Astronomical Tables in China: Tabular Layout and its Implications for the Transmission and Use of the Huihui lifa. *East Asian Science, Technology, and Medicine*. No. 44, 21-64.
- Ma Ping. (2006). *Jianming Zhongguo Yisilan jiao shi* 简明中國伊斯蘭教史. Yinchuan: Ningxia People's Press.
- Martha Brill Olcott. (2007, June). Sufism in Central Asia: A Force for Moderation or a Cause of Politicization?. *Carnegie Endowment for International Peace Publications Department*. Retrieved October 30, 2022 https://carnegieendowment.org/files/cp84_olcott_final2.pdf
- Masaki Mukai. (2016, July). Muslim Diaspora' in Yuan China: A Comparative Analysis of Islamic Tombstones from the Southeast Coast. *Asian Review of World Histories*. 4(2): 231-256.

- Michael C. Brose. (2015). Yunnan's Muslim Heritage. *China's Encounters on the Southand Southwest Reforging the Fiery Frontier Over Two Millennia*. No.7. pp. 133-155.
- Michael Dillon. (1999). *China's Muslim Hui Community: Migration Settlement and Sects*. Richmond, Surrey: Curzon.
- Muhammad Hilal. (2019, July). The impact of religious dimensions on nomenclature of streets in Saudi Arabia with special reference to Shaqra Province A toponomastic approach. *CDELT Occasional Papers in the Development of English Education*. 67(1): 356-370.
- Qing Chen. (2015). *Mosques of the Maritime Muslim Community of China*. PhD Thesis, Department of History of Art and Archaeology School of Oriental and African Studies University of London.
- Qiu Shusen. (1996). *Zhongguo Huizu shi 中國回族史*. Yinchuan: Ningxia People's Press.
- Ren Shumin. (1993). Beisong guanban fanxue chutan 北宋官辦蕃學初探. *Minzu yanjiu 民族研究*, No. 4, 65-69
- Saad Hadi. (2015). *Dirasat Fi Tarikh Al-Turk Wa Al-Maghul دراسات في تاريخ الترك والمغول*. Baghdad: Dar Al-Kutub Wa Al-Wathaiq.
- (2016). *Al-Qurakhaniyun Dirasat Fi Usulihim القراخانيون دراسة في أصولهم* (هـ 927-1210 م 315-607) *التاريخية وعلاقتهم السياسية و دورهم في الحياة العلمية*. Damascus: Dar Safahat Printing.
- Samir Arabish. (1991). *Arminiyah Ardha wa Sha'ab أرمنية أرض وشعب*. Lebanon: Dar Al Rihani Printing Corporation Publishing and Distribution.
- Shi Yunli. (2014). Islamic Astronomy in the Service of Yuan and Ming Monarchs. *Suhayl*. Retrieved October 31, 2022 http://harg.kasi.re.kr/pro_plus/download/201205/201205_029-040.pdf
- Sulayman Al-Tajir. (2006). *Ancient Accounts of India and China by Two Mohammedan Travelers Who Went to Those Parts in the 9th Century*. Translated by Eusebius Renaudot. Montana: Kessinger Publishing.
- Syed Waqar Ali Shah. (2013). *Medieval Peshawar (1000-1526 AD)*. PhD Thesis, University of Peshawar.

- Wan Lei. (2016, December -2017, January). The First Chinese Travel Record on the Arab World Commercial and Diplomatic Communications during the Islamic Golden Age. *King Faisal Center for research and Islamic Studies*. (7): 6-22.
- Yunus Abdullah. (2016, June). The Role of The Islamic Scholars in Encountering The Challenges Among The Muslims In China (دور علماء الإسلام في مواجهة التحديات) (بين المسلمين في الصين). *Journal of Islam in Asia*. 13(1): 83-116.

